
Amb motiu dels 50 anys de l'Escola Gaziel

**Aproximació a la història
de l'ensenyament a
Sant Feliu de Guíxols**

Àngel Jiménez

COL·LECCIÓ: ESTUDIS GUIXOLENCES

Àngel Jiménez i Navarro va néixer a Girona l'any 1940. És llicenciat en història medieval i arxiver municipal. Ha publicat els llibres «El federal Pere Caimó» amb Josep Clara, i el «Sant Feliu de Guíxols» de Quaderns de la Revista de Girona. També ha investigat diferents temes de la història contemporània guixolenc (Moviment Obrer, Cooperativisme, Bombardeigs, Guerra Civil, Col·lectivitza-cions, etc.) que s'han donat a conèixer en publicacions especialitzades.

**APROXIMACIÓ A LA
HISTÒRIA DE
L'ENSENYAMENT A
SANT FELIU DE GUÍXOLS**

AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS
Servei de Publicacions i d'Arxiu

Amb la col.laboració de la Diputació de Girona

Edita: Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols
Servei de Publicacions i d'Arxiu

Impremta: Gráficas Bigas - C/, Sant Adolf, 16
Sant Feliu de Guíxols

Dipòsit Legal 120-1988-Gi.

I.S.B.N. 84-505-7128-6

PRÒLEG

En Josep Vicente, alcalde de la ciutat, i l'Àngel Jiménez, autor del llibre, em demanen un breu pròleg a aquest segon volum de la col·lecció d'Estudis Guixolencs. La llarga amistat amb tots dos fa que impúdica-ment accepti d'escriure unes ratlles de pòrtic.

Sovint els proloquistes es dediquen a cantar les excel·lències del llibre que encapçalen i a explicar les grandeses de l'autor. Jo no ho faré. El bon criteri del lector sabrà valorar a bastament aquesta obra que no vol ser una història exhaustiva sobre l'ensenyament a St. Feliu de Guíxols, sinó una aproximació, i com a tal s'ha de valorar. Permeteu-me, però, dir que l'Àngel ha aconseguit que em llegís el text íntegrament i d'una sola tirada. El vaig llegir sencer en un sol dia i m'ha agradat pel que diu i per com ho diu.

La seva lectura m'ha fet evocar un moment de la meua vida que recordo amb especial interès. Quan estudiava Pedagogia al Col·legi Universitari de Girona, vaig tenir la fortuna de tenir Josep Pallach de professor. Pallach estimava de manera especial els mestres públics gironins i, a classe, aprofitava totes les oportunitats per parlar-nos-en i per informar-nos d'actes que tinguessin a veure amb el magisteri gironí. Pocs dies abans de les vacances de Nadal ens va parlar d'una exposició que es preparava a St. Feliu de Guíxols sobre llibres escolars.

Aprofitant la visita a uns amics ganxons durant les festes de Nadal vaig veure l'exposició. Jo sóc un dels 1170 visitants! Encara guardo a casa el catàleg de la visita, imprès en cartolina verda en el qual s'explica breument l'evolució del llibre escolar català. La cronologia que hi ha, és un fidel exponent de la minuciositat i meticulositat de Jordi Verrié a l'hora de preparar catàlegs, opuscles i exposicions.

Si ara explico aquesta vivència és perquè crec que aquella visita va enfortir la meva intenció —aleshores encara era estudiant— de dedicar-me a treballar en el camp de la història de l'educació a casa nostra. Qui m'ho havia de dir que al cap d'uns anys estaria escrivint unes ratlles per encapçalar un llibre sobre l'ensenyament a St. Feliu de Guixols!

A part d'aquesta vivència personal, la lectura del llibre de l'Àngel Jiménez m'ha reafirmat en la necessitat d'estudis locals monogràfics. D'estudis locals bons, fets amb dignitat. En la mesura que tinguem molts treballs com aquest ens serà possible conèixer i confirmar aspectes generals de la nostra història i, també, conèixer alguns aspectes particulars. Així doncs, per exemple, l'obra de Jiménez ens permet confirmar, una vegada més, les dificultats de l'escola pública per esdevenir una escola de qualitat, una escola digna. També permet de reafirmar-nos en el convenciment de la bestiesa que va ser una guerra incivil de tres anys.

I permet conèixer què va ser l'escola Horaciana i endevinar darrera d'aquest projecte un grup de ciutadans ganxons preocupats per una educació diferent, més activa, millor. També permet de preguntar-nos què hauria fet el mestre Mas si hagués pogut desenvolupar totes les seves qualitats pedagògiques en una situació política més favorable, etc.

Aquesta afirmació, la de la necessitat d'estudis monogràfics com el que teniu a les mans, s'ha de completar amb una altra: la necessitat de bons arxius locals i comarcals, i d'arxivers que fomentin aquest —i d'altres— tipus d'investigacions. Afortunadament en aquest sentit els darrers anys s'ha fet un pas endavant molt notable. Els meus alumnes d'Història de l'Educació en poden donar testimoni. Sempre han trobat els arxius oberts i arxivers que els han ajudat i els han fomentat l'afany de treball i d'estima per la nostra documentació més propera. Aprofito aquestes ratlles per agrair-los públicament, a tots ells, les aportacions —directes i indirectes— al coneixement de la nostra història educativa i escolar.

Un poble sense memòria és un poble inculte, deia no fa pas massa dies Octavi Fullat tot insistint en la necessitat que els estudiants de Magisteri i els de Ciències de l'Educació estudiessin Història de l'Educació. No cal dir que comparteixo plenament aquesta afirmació de Fullat. És més, estic plenament convençut que si volem que hi hagi bons mestres i bons educadors, cal que els estudiants coneguin la nostra realitat més pròxima.

Què en treurem que els estudiants coneguin, per exemple, què pensava Quintil·lià sobre l'educació dels infants, o el que va escriure Vives sobre l'educació de les noies si no coneixien què va passar a casa nostra

—en general— i al nostre poble, a la nostra vila —en concret— durant l'època franquista, posem per cas? Com podem fer un ensenyament arrelat al medi —una de les grans reivindicacions de l'ensenyament progressista— si desconeixen els fets educatius més recents i propers a la nostra vida?

I que consti que amb això no vull desmerèixer l'estudi de Quintil·lià, Vives i tants d'altres! Crec que s'ha de fer un estudi global. Cal conèixer els grans educadors, les grans aportacions educatives fetes al llarg dels temps, i —al mateix temps— conèixer la nostra realitat.

Ara és un bon moment per fer aportacions monogràfiques en aquest sentit. Aquests anys són anys d'aniversaris (i els aniversaris sempre són una bona excusa). S'està complint mitja centúria de l'obra educativa de la República i de la Generalitat republicana que, juntament amb els ajuntaments renovadors, tant varen treballar per transformar el país a través de l'escola. I és un bon moment per recordar-ho i donar-ho a conèixer a tots aquells que una història parcial ens ho havia amagat.

Ens falten més monografies com la que teniu a les mans. Ben fetes, entenedores, que ens fan conèixer —amb tota la seva grandesa i misèria— la nostra realitat escolar. I faig aquesta afirmació interessadament, com a professor d'Història de l'Educació. Encara queden llacunes que cal anar omplint. Estic segur que treballs com aquesta *Aproximació* són un bon estímulo per als actuals i per als futurs estudiants universitaris.

I no només per als estudiants! Tota persona interessada per conèixer el seu poble, per conèixer la seva història més recent necessita de monografies com aquesta. Els que ja són ciutadans amb tots els drets i obligacions, i els que a les escoles s'estan preparant per ser-ho, han de llegir amb esperit crític aquestes històries locals. Aquest és un dels camins que tenim, tots plegats, per conèixer i estimar els nostres pobles i per transformar-los, evitant errors passats.

Aquesta és una de les moltes reflexions que m'ha suggerit la lectura del llibre de l'Àngel Jiménez. Un llibre, per altra banda, gens asèptic. L'autor, amb els comentaris que va fent, pren partit decididament per una escola pública digna, de qualitat. Una escola que, tot i reconèixer les passes endavant que s'han fet, encara som lluny d'aconseguir plenament.

SALOMÓ MARQUÈS.

Professor del Departament de l'Educació
de la Universitat Autònoma de Barcelona
Girona, Novembre 1987

Amb motiu del cinquantenari dels Estudis Nous o Grup Escolar —avui escola pública GAZIEL—, crec que pot tenir interès donar a conèixer a grans trets la trajectòria històrica de l'ensenyament a la nostra ciutat. Una història que, d'altra banda, s'articulà a l'entorn dels Estudis Nous.

Es tracta, doncs, d'una aproximació al tema de l'ensenyament a Sant Feliu de Guíxols, no d'un estudi exhaustiu.

A.— L'ENSENYAMENT DEL SEGLE XVIII

En general hom pot dir que el divuitè va ser un excel·lent segle per a Sant Feliu de Guíxols, malgrat els seus migrats inicis. Augmentà la població: dels 1.600 habitants de començament de segle es passà als 5.090 de 1787. La pesca, la confecció d'ormeigs, l'activitat a les drassanes, la salaó de l'anxova, l'aventura d'Amèrica, la manufactura del suro, etc. feren créixer la vida material de la població.

Al mateix temps, però, i al llarg de tot el segle, s'anà prenent consciència de la necessitat de la instrucció. Es pretenia que l'ensenyament arribés a tots els veïns de la vila, car era bo — i sobretot útil, econòmicament rendible— que la «*il·lustració*» s'extengués per totes les capes del teixit social ganxó.

Una cosa es fa evident remenant la documentació de l'època: l'afany de la Universitat per millorar les condicions de l'ensenyança de minyons a la nostra vila.

Tanmateix, això que acabo de dir es contradiu totalment amb el que escriví el cèlebre Francisco de Zamora en el seu «*Diario de los viajes hechos en Catalunya*» (1785-1790); que a Sant Feliu «*No hay maestro de primeras letras, y así no hay patrón que sepa escribir*»⁽¹⁾. I amb el que Sala anotà a les seves «*Memorias*»: que el Municipi tenia «*magisterio para la ensenyanza de primeras letras y dotado para los maestros desde 1790*»⁽²⁾.

(1) Editorial Curial. Barcelona 1973. p.379.

(2) FRANCISCO Y MARIA JOSÉ SALA, *Memorias históricas...de Sant Feliu de Guixols*, «*Estudis sobre temes del Baix Empordà*», núm.4 (1985).

La sorprenent negació de Zamora i l'asseveració de Sala almenys s'han de precisar, matisar, perquè fàcilment podrien induir a error més d'un possible lector.

Des de començament de segle i fins a les seves darreries hom troba documentació diversa que fa referència a l'exercici públic i privat de mestres de minyons.

Així, l'any 1724 la Universitat pagà cinquanta lliures barcelonines al «senyor Pere de Capmany clergue i Mestre de Minyons... per haver ensenyat en lo present any als minyons gramàtica, llegir i escriure».

Més encara, el Consistori guixolenc de 1772 protestà davant les autoritats corresponents perquè una vila de mil veïns i «*realenga*» amb molts alumnes —perquè s'hi sumaven els que venien de la Vall d'Aro— només tenia un sol mestre públic de primeres lletres amb obligació d'ensenyar gramàtica, aritmètica i doctrina cristiana. Sant Feliu —deien els jurats— almenys necessitava dos mestres i la Universitat que ells representaven comptava amb el pressupost de cent lliures anuals per a sosteniment d'un altre mestre.

Quatre anys més tard s'insistia «*para tanta Puericia sin educación de donde proviene la poca industria, incivilidad y malas costumbres. La decadencia de esta Vila ó sus vecinos es evidente y clara, aunque se haya multiplicado de vecinos o moradores*»⁽³⁾.

Finalment, el 1790 —l'any que Zamora visità Sant Feliu i que Sala assenyala com a primera data de l'existència de mestre públic— la Universitat aconseguí el reconeixement estatal que des de feia molts anys pretenia. I el 1799 eren 120 els alumnes de l'escola pública.

D'altra banda, no solament hi havia mestres «*del comú*», sinó que ja d'alguna manera es produïren les primeres tensions entre l'ensenyament públic i el privat.

En efecte, el 1774 el mestre Cosme Feliu es lamentà que el reverent Saballs ensenyés privadament gramàtica, llegir i escriure. I quatre anys després, el mestre d'escola Gerald Arnall també denuncià als regidors de la Universitat «*el pernicioso abuso de algunos que admiten niños para enseñar, como son los Rdos. Gerónimo y Antonio Andreu y Abrich, Juan Saballs, Juan Vicens, Joseph Rovira y Joachin Benedicto y el boticario Jayme Civils..., o por mejor van aquellos sus estudios de rincón aumentando en niños, y disminuyendose el público*».

(3) AHMSFG, Sec.XV, núm. 1

las citadas. Igualmente lo son porque como en aquellas no se les enseñan los rudimentos de las primeras letras con el método que corresponde, es de ahí que los que pretenden seguir la carrera de los estudios no pueden empezar la gramática en la debida edad»⁽⁴⁾.

A més, consta que també els monjos benedictins tenien cura de la docència, dedicant-se als estudis primaris i posteriors, així com als coneixements geogràfics i de navegació.

Per tant, a Sant Feliu durant el segle XVIII coexistí l'ensenyament públic i el privat. I sembla que sense aquesta tradició docent a les nostres contrades no hauria estat possible la figura de mossèn Baldiri Reixac; ni la preparació dels guixolencs que es matricularen a l'Escola de Pilots d'Arenys de Mar i a l'Escola Nàutica de Barcelona.

Amb aquesta constatació o connotacions no pretenc ara fer anar el pèndul a l'altre extrem de l'afirmació —un xic hiperbòlica, exagerada— de Zamora, perquè ben segur que la taxa d'analfabetisme entre guixolencs seria alta, i que les condicions de l'ensenyament no eren, ni molt menys, les òptimes. Però precisament per això, la Universitat lluitava.

Certament, fins el 1790 no hi hagué fundació de «*maestría, sino que el común ha cuidado siempre de poner maestro*»⁽⁵⁾.

B.— L'ENSENYAMENT PRIMARI DEL S. XIX

1. SITUACIÓ PRECÀRIA.

La prosperitat que Sant Feliu havia conegut a l'anterior segle no tingué continuïtat en el dinou. La guerra del francès, el desfaçament comercial..., és a dir, la crisi de les activitats dominants fins aleshores provocà una forta emigració a Amèrica.

Des de l'òptica política i intel·lectual o ideològica el nostre segle XIX fou molt complex. Ací, s'implantà el progressisme, que políticament es traduí en el republicanisme federal i anticlerical. Però el «*proteccionisme*» esdevingué el lema de la classe dirigent, davant un proletariat conscient i apolític de finals de segle.

A començament de segle no milloraren pas les condicions materials de l'ensenyament elemental. Continuava funcionant l'única escola sostinguda pel municipi.

(4) AHMSFG, Sec.XV, núm. 1

(5) AHMSFG, Sec.XV, núm. 1

Els alumnes havien d'assistir als oficis conventuals on escoltaven la doctrina cristiana que els monjos els llegien des de la trona, i que a partir dels cinc anys havien de saber de memòria⁽⁶⁾.

L'horari d'estiu era de 7 del matí a dos quarts de 10. I de dos quarts de 3 a 5 de la tarda.

Abans de la Llei General d'Instrucció Pública que promulgà Moya-no (1857) es pot dir, doncs, que les coses no canviaren substancialment. L'estat se'n desentenia de la qüestió i els diferents consistoris guixolencs, mancats de mitjans econòmics, poca cosa podien fer. En semblants circumstàncies, els alumnes «*puidentes*» havien de pagar un tant, mentre que els oficialment pobres hi podien anar gratuïtament.

El Diari de Barcelona del 2 de juliol de 1805 portava aquest anunci: «*El Maestro Real de primeras letras, o el que esté inmediato a recibir el título, y quiera obtener el primer Magisterio de ellas, de la villa de Sant Feliu de Guixols, obispado de Gerona, dotada en 200 libras barcelonesas anuales sobre los Propios y Arbitrios de su Comun, y el lucro de considerables mensualidades, con obligación de enseñar gratis a los hijos de los pobres de solemnidad, y en español, acuda a dicha villa para hacer su oposición, y ser examinado de leer, escribir, aritmética y Doctrina cristiana; pues se conferirá por el magnífico Ayuntamiento a pluralidad de votos al más digno, en la tarde del 16 del corriente Julio por tres años, con reserva de conceder proroga*».

Interessant avís, aquest del Diari de Barcelona. Tanmateix, hem vist que algunes proves —aritmètica— els opositors les feien en català.

El 1834 l'escola municipal acollia 120 alumnes i el mestre era el senyor Pere Figueras amb un ajudant.

Josep Andreu, Josep Oliva i Carles Albert exercien com a mestres privats. Hi havia dues escoles privades de nenes —Nostra Senyora dels Dolors i del Sagrat Cor de Maria, fundades per religioses el 1815 i 1830 respectivament⁽⁷⁾.

D'altra banda, mossèn Josep Casellas, també de forma privada, ensenyava gramàtica llatina i espanyola⁽⁸⁾.

En temps de l'alcalde Estanislau Sánchez i Puy, pel juliol de 1833, l'escola privada del mestre Josep Andreu i Feliu «*profesor de educación*

(6) JOSEP M.ª MARQUÈS I JOSEP M.ª CERVERA, Nota sobre un catecisme del s. XVIII, de Sant Feliu de Guíxols, «*Estudis sobre els temes del Baix Empordà*», núm.4 (1985).

(7) El 1816 Maria Ribot, Maria Geli, Maria Rigau, Teresa Anglada i Antònia Sentí reberen l'autorització del bisbe.

(8) AHMSFG, Sec. X, núm.30.

de primera clase» participà amb els seus 67 alumnes — de 1 a 16 anys!— en la solemne celebració de la Jura de «*Doña Maria Isabel Luisa de Borbón*»:

«2. *A su regreso, y colocados en el Tablado de la Plaza Real, como el primer día, premiarán á los doce discípulos de la escuela de primera clase del profesor Don José Andreu y Feliu, que hayan dado mas pruebas de aplicacion en los certámenes públicos, que por disposicion, y bajo la presidencia de la ilustre Junta de inspeccion cuatro primeros sobresalientes en Doctrina cristiana, Urbanidad, Ortología, Caligrafía, Historia Sagrada, Gramática y Ortografía castellana, Aritmética general aplicada á usos mercantiles é Historia de España, con una medalla de oro cada uno: á los cuatro segundos, idem, una de plata con corona de oro; y á los cuatro terceros con una de plata, que llevarán la inscripcion: á la aplicacion y al talento, las que les serán colocadas en el pecho por el señor Presidente, entregándoles al mismo tiempo un documento en que se acredite la procedencia del indicado premio.*

3. *A las 6 de la tarde habrá árbol de cucaña, premiando á los niños vencedores.*

4. *Seguidamente se pasará á presenciar un simulacro de combate naval, funcion tan propia del carácter de los marinos de esta Vecindad, por recordarles los distinguidos servicios que prestaron sus mayores á la Patria»⁽⁹⁾.*

L'escola elemental del 1845 —on també s'hi donava alguna matèria de la superior— la dirigia el mestre titulat Llorenç Tranque, ajudat de Narcís Albert. Les dues privades, la superior amb 98 alumnes la portava Ramon Pi, i l'elemental amb 54 alumnes Pere Fèlix Gili.

Segons Madoz, en números globals, en aquella època la població escolar es dividia així: 200 alumnes anaven a l'escola pública-municipal, i 300 a les privades⁽¹⁰⁾.

2. L'EDIFICI: DE L'EX-CONVENT A LA CASA DE LA VILA.

Tan bon punt s'hagué acomplert l'exclaustració de la comunitat benedictina amb la corresponent incautació de les seves pertinences per part de l'Estat, l'Ajuntament expressà el seu més viu interès per utilitzar alguna de les dependències de l'exconvent on allotjar-hi les escoles muni-

(9) AHMSFG, Sec. XXIX, núm. 3.

(10) MADDOZ, Diccionario geográfico-estadístico-histórico...» p.601.

Església parroquial, abans de les reformes, i part de l'ex-convent que s'utilitzà per instal·lar-hi les escoles municipals.

cipals. Els motius al·ludits eren, en aquelles circumstàncies, la capacitat, la ventilació i situació amb què comptaven.

Efectivament, el 1841 —dos anys abans que l'Estat cedís l'ex-monestir a la vila— es féu la inauguració solemne de l'escola superior elemental, dirigida aleshores pel mestre Ramon Pi, allà on havia estat el graner del monestir⁽¹¹⁾.

Pocs anys després —1844—, l'alcalde Rafael Patxot manifestava que el local on havien instal·lat l'escola pública presentava molts d'inconvenients: sufocació dels arcs que aguantaven el sostre, la seva entrada —qualificada d'indecent— i que a l'hivern hi feia molta fred «*circunstancia que hace tolerar del profesor el que los alumnos tengan cubierta la cabeza, cosa impropia de todo establecimiento de enseñanza*».

Atesos tots aquests contratemps, l'alcalde proposà que les escoles s'ins-

(11) JOAN TORRENT I FÀBREGAS, Cessió de l'ex-convent a la vila (1843) «*ÂNCORA*», 27-XI-1986, SALA, o.c. n.º 256.

tal. lessin en un altre estatge del mateix edifici, perquè era més elegant, espaiós, ventilat i il·luminat, i que en altre temps havia estat capella de la congregació del Dolors.

El 1857, però, el mateix alcalde Patxot començà a plantejar la possibilitat i conveniència de traslladar les escoles municipals de nois i noies a les cases consistorials, fent-hi les obres que calguessin d'acord amb els plànols fets per l'arquitecte titular de la ciutat de Girona Martí Sureda i aprovats per l'acadèmia de Belles Arts de Barcelona. Ara les raons exposades eren ben contràries a les dels anys quaranta. És a dir, que les escoles públiques, a l'ex-convent, estaven situades en un lloc absolutament inadequat, fora de vila, a l'extrem menys concorregut i poblat de la localitat, la qual cosa presentava un greu inconvenient per als pares, que sovint per això mateix no enviaven llurs fills a l'escola, sobretot les nenes.

Part del pressupost de les esmentades obres es podria cobrir —deien— amb la venda del pati —*«cuyo terreno es inproductivo»*— que hi havia darrere de l'Ajuntament i que donava al Passeig⁽¹²⁾.

Malgrat que l'Ajuntament aprovà per unanimitat aquell bell projecte i que inicià el respectiu expedient, aquest no passà de ser això, un simple projecte que no arribà a materialitzar-se.

Tanmateix, el propòsit de traslladar les escoles a la casa de la vila continuà present en la política local.

No sé quina fou la causa —potser la susdita manca de condicions dels locals del convent—, el fet és que el 1859 el mestre Llorenç Tranque i els seus ajudants marxaren *«quedando abandonada la escuela del común, establecida en el edificio que fue del monasterio»*⁽¹³⁾.

Mentrestant, el mateix any de tan estrany abandó, l'Ajuntament començà d'acondicionar el pati adjunt a la casa Consistorial de manera que, més tard, es poguessin continuar les obres de la nova escola, com així succeí el 1862 amb l'alcalde Sebastià Andreu.

D'altra banda, l'inspector d'Instrucció Pública insistí de nou en la necessitat de traslladar a l'Ajuntament les escoles, sobretot l'aula de les noies, atès el nombre de matriculades i les seves condicions materials, però la situació econòmica de la població no era molt puixant aleshores. Va ser necessari que el guixolenc Salvador Vidal i Civil, resident a Valparaíso (Xile), donés a l'Ajuntament cent unces d'or a fi que poguessin

(12) M.A., 1856-58.

(13) SALA, o.c., n.º 351.

Edifici de les escoles al Passeig a les darreries del segle passat, abans de reformar la casa Llagostera.

continuar les obres de la nova escola. Altres també, de forma anònima, feren donacions.

Així el 1864 l'escola pública de nenes ja pogué traslladar-se a la planta baixa de la casa de la vila.

Els pàrvuls, després d'haver-los allotjat provisionalment al carrer Capmany, a les darreries de 1879 ho feren al primer pis del nou edifici amb capacitat per a 300 alumnes de pàrvuls! Constava de dues aules annexes, una sala d'escriure i dues més d'esbarjo, lavabos i rebedor.

Finalment, el 1880, un cop acabades les obres del segon pis, s'instal·là al local de l'Ajuntament l'escola elemental de nois⁽¹⁴⁾.

No cal dubtar-ne, la tenacitat de l'alcalde Patxot féu possible la construcció de les noves escoles municipals a la casa de la vila, tot i que es trigà deu lustres per acabar-les.

3. VICISSITUDS MÉS IMPORTANTS A LA SEGONA MEITAT DE SEGLE.

A la segona meitat de segle, la vila es trobava en una etapa de redreçament econòmic i demogràfic. En efecte, dels 6.434 habitants del 1860 es passà successivament als 7.773 h. (1877), i 9.966 h. (1897).

(14) M.A., 1880-1881. «*El Eco Guixolense*», núm. 68 i 69.

Estudiants de Segon Ensenyament del Col·legi Vidal amb el director P. Garriga i Puig i dos professors.

I quan els projectes revolucionaris de la burgesia s'apagaven i es donava pas a la restauració de la monarquia, l'Estat —per allò de la llibertat d'ensenyament— lliurà la seva responsabilitat, quant a educació, a la iniciativa privada, i afavorí així l'ensenyament impartit de les congregacions religioses.

D'acord amb això, l'any 1864 el consistori que presidia Rafael Patxot intentà d'obrir un col·legi regentat per Escolapis, i s'intentà més d'una vegada. Però això no va ser possible perquè la congregació no disposava de suficients religiosos per poder atendre la gran demanda que tenia.

Gràcies al llegat testamentari d'Antoni Vidal i Calzada es pogué constituir a Sant Feliu el Col·legi Vidal (1871-1872)⁽¹⁵⁾.

Aquell benefactor, mort a Marsella, deixà a la seva «pàtria» una renda anual de 15.000 francs. D'aquesta quantitat, 7.000 francs s'havien de destinar al sosteniment de «*uno o dos buenos maestros, a fin de que los hijos de dicho pueblo puedan ser enseñados, particularmente los pobres*». Tanmateix, amb l'esmentada quantitat, aleshores, no solament es podien mantenir dos mestres, sinó tot un centre docent!

(15) JOAN TORRENT I FÀBREGAS, El Col·legi Vidal...«*Estudis sobre temes del Baix Empordà*», núm.2 (1983).

Les escoles confessionals que s'establiren a Sant Feliu foren: Cor de Maria (1865), Carmelites (1880), Divina Pastora (1888) i Germans de la Doctrina Cristiana (1891).

D'acord, també, amb l'esperit secularitzant d'aquest període —compartit pel proleteriats i la burgesia federal— a Sant Feliu aparegueren les primeres escoles laiques. El 1885 s'inaugurà la primera, els promotors de la qual —Bartomeu Gabarró, Narcís Duran i Rafael Pinyol— eren alhora membres de la lògia maçònica «Gesoria».

De fet, els maçons de Sant Feliu —com a grup de poder laic, alternativa al religiós— el 1889 pretenien que alguns dels seus membres ocupessin càrrecs a l'Ajuntament *«con objeto...que establezcan y trabajen para el planteamiento de establecimientos beneficos y establecimientos de enseñanza no solamente para los de menor edad, si que también para la clase obrera que tanto de instrucción desgraciadamente carecen; así como también el combatir cuanto se proponga que no sea en armonía con lo que la Institución masónica aconseja, como es el establecer en las escuelas de aquellos legados profesores Escolapios ó Jesuitas; propósito que hoy anima aquí a muchos de nuestros contrarios y que es sabido que trabajaban con ahinco para ganar aquellos puestos; en particular, para que ocupen los del Alcalde y Juez adeptos suyos, puesto que estos con el Cura Párroco forman la Junta de dichos legados»*⁽¹⁶⁾.

També l'incipient moviment obrer guixolenc unia l'alliberament de la seva classe social a la possibilitat de rebre un ensenyament científic i laic. Deien *«lamentamos la falta de una ley de instrucción obligatoria, gratuita y laica»*. De manera que es crearen classes nocturnes per adults obrers, a més del gran nombre i diversitat d'activitats culturals que desenvoluparen a través dels seus centres instructius i casinos.

No cal dir que escoles privades de tota mena continuaren funcionant: la laica d'Aleix Sala, la de Sílvia Rementeria «Maynegra», la de Joaquina Pi, etc.; de la mateixa manera que continuaren les tensions escola pública / escola privada⁽¹⁷⁾.

(16) AHMSFG, Expedient de la Lògia «Gesoria».

(17) AHMSFG, Sec. X, núm.37. L'Ermengol Vila i Saglietti, el 1982, parlava d'una mena d'ensenyament «profesional» a partir dels tretze anys, a fi que els nois es preparessin per ser uns bons tapers.

La majoria d'aquestes escoles —la laica inclosa— feien exàmens públics, normalment al teatre Vidal, amb assistència de les autoritats locals i de públic. Es clar que aquest costum fàcilment esdevingué una forma fictícia d'exhibició memorística, que res o molt poc tenia a veure amb el que realment es treballava a classe.

Per altra part, l'escola pública —com a conseqüència de l'abandó, ja ressenyat, en què la deixà l'Estat—, durant aquells anys no millorà gens pel que fa a la qualitat de l'ensenyament; mentre que quantitativament, en nombre d'alumnes, anava en augment.

El 1871 el mestre Telesfor Izal tenia 44 alumnes, dels quals 18 eren pobres, és a dir no pagaven; Agustí Viñas 160 (70 pobres), Abdó Mallol 123 (67 pobres) i Concepció Villaespesa en tenia 225 (173 amb més de 5 anys i 52 amb menys, i 107 que no pagaven). Per tant, un total de 552 nois i noies matriculats a l'escola municipal, entre quatre mestres! ⁽¹⁸⁾

Aquests números, per ells sols, expliquen força bé que el problema fonamental de l'escola pública continuava essent la insuficiència de mestres i la manca d'edificis adequats.

L'altre problema, també greu, de l'escola pública —que s'anava perpetuant— era el no reconeixement social del paper del mestre. Cosa que es manifestava en els sous de misèria amb què havien de malviure. D'aquí la sempre injusta discriminació —doble llista a classe!— entre alumnes «*pudientes*» i alumnes «*pobres*».

Això últim podria aclarir una mica —per bé que no justificar-lo— el comportament del mestre públic Telesfor Izal.

Al principi Izal va ser un bon mestre, de moltes qualitats, com ho pogué demostrar quan, sota la seva direcció, els alumnes de l'escola pública feren un quadre artístic dedicat als homes il·lustres de Sant Feliu —que es conserva a l'Arxiu Municipal—; o quan féu un projecte del port amb col·laboració dels seus deixebles. Arran d'aquestes i d'altres activitats Izal va ser felicitat pel Consistori. Malauradament, aquesta plena dedicació a la seva professió docent no va tenir continuïtat. Començà a deixar la classe a càrrec d'un alumne, i acabà deixant-la a un substitut permanent que rebia la meitat del sou que Izal continuava cobrant del municipi. Mentrestant, ell es dedicava a activitats més lucratives: comptable a can Batet i consignatari de vaixells.

Aquesta situació fraudulenta i mesquina durà temps, en perjudici de

(18) AHMSFG, Sec. X, núm.22.

Escola pública de pàrvuls dirigida pel mestre Pau Tarré. És Agustí Calvet el setè, començant per l'esquerra, de la tercera fila? Tenia alehores entre 2 i 3 anys (1889 o 1890).

l'escola pública, tot i que l'Ajuntament la denuncià repetidament a la Junta provincial d'instrucció, demanant la seva destitució⁽¹⁹⁾.

Amb tot això, no és pas estrany que l'escola pública entrés en una fase de descrèdit, que gairebé ha arribat fins als nostres temps. Gaziell l'explicava així:

«No calia pensar ni un moment en les escoles nacionals. El descrèdit i el menyspreu en què eren tinguts els mestres d'aquells establiments públics...eren tan profunds, tan universals a Espanya, que avui poden semblar increïbles. A Catalunya, el mestre nacional, se l'anomenava «el mestre tites». No solament era un tòpic, admès arreu, que el pobre mestre de l'Estat patia fam, es moria literalment de gana, sinó que a més se'n feia una mofa contínua i cruel, com si fos per culpa seva».

«Els locals de les escoles i centres d'ensenyament oficial feien llàstima. A l'ensenyament oficial, només hi anaven...els qui no hi tenien més remei»⁽²⁰⁾.

(19) Izal publicà el 1876 «*Apuntes para un proyecto de enseñanza nacional*», que es presentà a les Corts.

(20) GAZIEL, Tots els camins duen a Roma.

Tot amb tot, val a dir que per l'escola municipal havien de passar la gran majoria de guixolencs —rics i pobres.

També Gaziel —fill d'un «*perfecte burgès*»— hi passà, on començà a llegir i escriure i aprengué les quatre regles de l'aritmètica més elemental. És que, aleshores, no hi havia llar d'infants ni les escoles regides per congregacions religioses se n'ocupaven. D'aquesta manera gairebé tots els infants passaven per l'estudi que disposava d'un pati fabulós, del passeig.

D'altra banda, a diferència del magistrat Zamora que a finals de segle XVIII titllà exageradament d'analfabets els patrons guixolencs, el parisenc Iyonnet en visitar el 1891 la vila s'impressionà en constatar que molts ganxons parlaven francès i alguns alemany⁽²¹⁾.

I, finalment, malgrat tot el descrèdit dels mestres públics i malgrat totes les limitacions de l'escola pública, hem de destacar aquí amb Josep Pallach que «*aquest mestre del segle XIX que hem trobat, exercint el magisteri amb veritable religiositat, tant a l'escola pública com a certes escoles privades, va legar al segle XX en els quadres de l'escola oficial cada dia més reformats, una veritable aristocràcia que la gent no coneixia...*»⁽²²⁾.

De vegades, sovint, la documentació escrita ha recollit només el comportament sorollós d'algun mestre expedientat, mentre que el testimoni del bon fer —discret i silenciós— de molts altres mestres no ha romàs escrit en cap paper i, dissortadament, no ha pogut passar a la història.

Quan el segle passat s'esllanguia i donava pas a l'actual, Valentí Brosa, Josep Carulla, Francesca Alemany i Pau Tarré eren mestres de l'escola municipal⁽²³⁾.

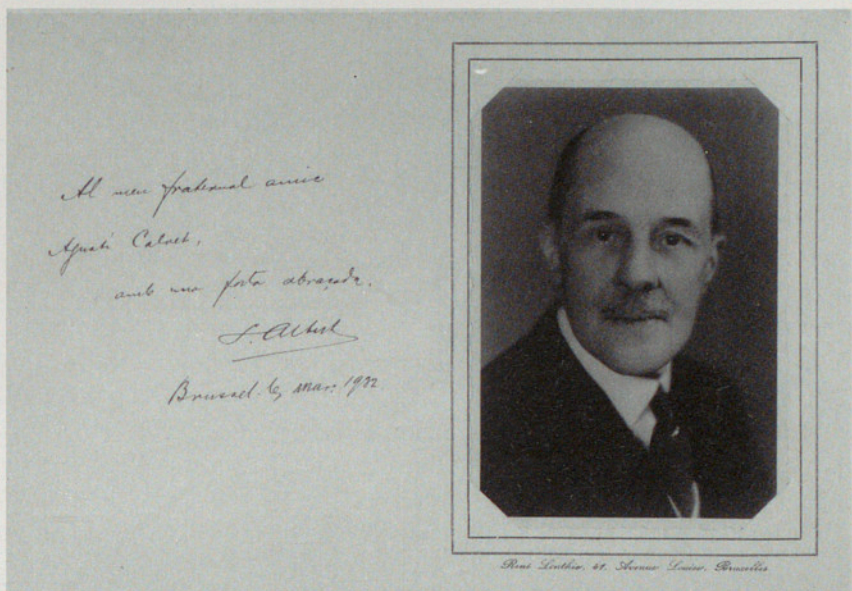
Poca cosa sabem d'ells. El seu pas per l'ensenyament públic fou modest possiblement, però no per això va ser menys important ni la seva tasca menys fecunda que el pas i la tasca de professors que —per dir-ho d'alguna manera— formaren l'aristocràcia de l'educació a la nostra ciutat.

Valguin aquestes humils línies d'homenatge a tots ells.

(21) JOSEP IGLESIES, Demografia històrica del Baix Empordà, «XX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos». 1977.

(22) JOSEP PALLACH, *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya*, Barcelona 1978.

(23) M.A., 1901-1903.

Salvador Albert, essent embaixador de Bèlgica, tramet a Agustí Calvet les seves salutacions i la seva fotografia des de Brusel·les, l'any 1932.

C.— ENSENYAMENT DEL SEGLE XX

1.- PERÍODE 1900 - 1923.

Entre aquella aristocràcia, el mateix Josep Pallach hi situà Salvador Albert i Pey, relacionat amb els orígens del Moviment d'Extensió Universitària. A Sant Feliu se'n constituí la Junta Permanent, de la qual l'Albert fou president. I en la junta local de l'esmentat Moviment hi havia mestres del col·legi Vidal i de l'escola laica.

Salvador Albert exercí com a mestre —possiblement sense títol— al col·legi Vidal i a l'escola municipal per a l'ensenyament de teneduria —clases nocturnes perquè hi poguessin assistir els fills dels obrers. Donà classes particulars; impartí conferències pedagògiques al «*Centro Instructivo Obrero*»; escriví el llibre «*Involución*» (1908) on exposà algunes idees seves sobre l'escola i el mestre...etc.

L'Albert sentí sempre una gran predilecció i simpatia per la instrucció pública, no classista. I reconeixia, per pròpia experiència, que per

ensenyar no era suficient «*saber*» moltes coses sinó que sobretot calia «*saber ensenyar*»⁽²⁴⁾.

Però l'Albert no fou l'únic, ja abans —al col·legi Vidal— es destacà com gran pedagog Pere Garriga i Puig, que deixà l'empremta del seu bon sentit educatiu en deixebles com Joan Esteva, els germans Bohigues, etc.⁽²⁵⁾.

Els 11.333 habitants que Sant Feliu tenia el 1900, pràcticament es mantingueren els deu primers anys. En efecte, el 1910 la ciutat conservava encara la seva primacia comarcal quant a població, amb 11.327 habitants. Xifra que s'estabilitzà i a poc a poc davallà: 10.013 h. (1920), 9.082 (1930) i 7.583 (1940).

Aquest estancament i decreixement demogràfic reflectia la crisi econòmica i social, que s'accentuà durant i després de la Primera Guerra Europea.

En començar el segle XX l'Estat aconseguí el control de l'escola pública, quan el seu problema fonamental continuava essent la manca d'edificis adequats i la deficient remuneració del mestre. L'Estat se'n féu càrrec de pagar —malament— els mestres i es reforçà el seu control sobre l'ensenyament privat.

La reforma educativa de Romanones (1901) consistí a:

- establir l'obligatorietat escolar fins als 13 anys.
- exigir títol als mestres, que seria lliurat pel Magisteri.
- organitzar les juntes provincials i locals d'ensenyament primari.

A Catalunya es formà l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana que, a partir de 1914, prengué molta importància i de la qual se'n farien socis molts guixolencs. La seva finalitat era fer possible l'escola catalana, ajudar-la i protegir-la, i també dignificar el llibre escolar.

D'altra banda, la Mancomunitat potencià la formació dels mestres i l'ensenyament preescolar, en uns moments que augmentaven i es donaven a conèixer diverses experiències renovadores que es centraven en les escoles modernes inspirades en la de Ferrer i Guàrdia o en l'escola Horaciana de Pau Vila, entre altres.

Pau Vila, d'una manera gairebé intuïtiva, volia una escola sense desigualtats econòmiques, sense el sentit competitiu dels premis i càstigs

(24) «*La Información*», 5-I-1905.

(25) JOAN TORRENT, O.C.

i en què els infants —en règim de coeducació— hi participessin activament i aprenguessin d'una forma agradable; així ho expressava el lema escollit «*Ensenyar deleitant*», coneguda frase d'Horaci.

Tenim notícia que a començaments de segle també a la nostra ciutat prosseguien les experiències renovadores, almenys en una escola que successivament s'anomenà «*La Verdad*», «*La Escuela Moderna*», «*La luz del Progreso*» i, finalment, «*l'Escola Horaciana*» que es fundà l'any 1907.

Sigui com sigui, sabem del cert que l'escola laica del carrer d'Algavira —esdevinguda Horaciana—, s'inspirava en l'experiència de Pau Vila, qui, el juliol d'aquell mateix any, vingué a Sant Feliu a donar una conferència a la Sala Vidal sobre l'Escola Horaciana i el sentiment de cultura a l'Empordà. Paral·lelament es constituí la Institució Horaciana de Cultura que seria gestionada per una junta, que representaria un Patronat.

Aquella escola que, al principi, dirigí el professor Antoni Sabater Mur fomentà l'intercanvi escolar amb companys de Barcelona i, més tard, de Salt, amb tota la riquesa didàctica que l'experiència comportà. A més, el sistema d'estimular els alumnes a base de premis i càstigs va ser abolit, i també l'aprenentatge simplement memorístic.

Per aquella escola passaren professionals de l'ensenyament famosos: els Casasola —mestre racionalista, excol·laborador de Ferrer i Guàrdia—, Antònia Maymon, Miquel Campuzano, etc.

És clar que no tots els centres escolars guixolencs seguiren els camins de la renovació pedagògica intentats inicialment per l'escola Horaciana. Ni molt menys. L'ensenyament, a la majoria d'ells, «*encara no havia sortit de tot aquell sistema antic basat en l'eficàcia directa dels estimulants purs, que eren el clatellot i la palmeta. El lema secular de la pedagogia infantil seguia sent: «La letra, con sangre entra»*»⁽²⁶⁾.

El Col·legi Vidal s'havia fet càrrec de tres nivells —pàrvuls, elemental i superior—, d'una classe d'idiomes i d'una altra de comerç. L'Antoni Àngel, Joan Esteva, Lluís Boschdemont, Josep Granolleras i Julià Bohigas n'eren els professors.

El col·legi féu públic el 1905 el reglament —que els pares havien de signar— i que reflectia el rigor i l'ordre amb què volia treballar.

En aquella època l'establiment assolí un gran prestigi, com indica el nombre de nois que s'hi matricularen. La matrícula de 1909 era: Pàrvuls 1r grau: 68 alumnes; pàrvuls 2n grau: 65; elemental: 50; superior: 35;

francès 32 i comerç 18. Amb una assistència total de 240 alumnes (25 anaven simultàniament a diverses classes)⁽²⁷⁾.

El col·legi de Sant Josep dels Germans de la Doctrina Cristiana (els «*Hermanos*») amb quatre professors religiosos —dos d'ells estrangers— i amb l'ajuda del Llegat Vidal, ajut que algunes entitats guixolenques no creien just, era l'altre establiment docent per a nois que venia a competir amb els altres, i que començà a gaudir d'ascendent nom.

A finals del primer decenni la situació era aquesta:

L'escola pública tenia 270 alumnes (132 nens i 138 nenes).

L'escola privada tenia 718 alumnes (459 nens i 259 nenes).

No rebien cap tipus d'ensenyament 105 infants (68 nens i 37 nenes)⁽²⁸⁾.

El nombre d'alumnes de l'ensenyament privat evidencià aquella inferioritat i aquell desprestigi de l'ensenyament públic de què hem parlat. Tot amb tot, també a l'escola pública, durant aquest període, el director de l'elemental de nois, Josep Carulla, intentà sortir de la inèrcia i rutina en què es movia gran part del professorat (públic i privat!), i introduí a l'escola els treballs manuals aplicats a la ciència i a la vida pràctica⁽²⁹⁾.

La població i les autoritats municipals, però, començaren a prendre consciència de la necessitat de construir un nou edifici per a l'escola pública. Els locals de què disposava, a tocar l'ajuntament i que donaven al Passeig, ja no semblaven els més adequats, sobretot l'aula de les noies que era insuficient en relació al nombre d'alumnes i li mancaven condicions higièniques. Uns pous secs que hi havia desprenien una fortor inquantable, quan plovia.

I els inspectors, per la seva part, comunicaren a l'Ajuntament la conveniència que s'adoptés el sistema d'escola graduada. (L'escola pública era unitària —i continuà essent-ho molt temps més, encara—, és a dir, en una aula única i amb un sol mestre per ensenyar alumnes de diverses edats i nivells de coneixements. A l'escola graduada, l'ensenyament s'impartia en aules diferents per als diversos nivells o graus de coneixements, i cada aula amb el seu mestre corresponent).

La crisi econòmica, però, no permetia que el consistori s'arrisqués

(27) AHMSFG, Sec. X, núm.129.

(28) AHMSFG, Sec. X, núm.129.

(29) «*La Información*», 29-XII-1904.

Tot i que es disposava d'aquest pati fabulós que ens mostra la fotografia d'en Mur, l'edifici de les escoles no era el més adequat per a la seva graduació.

en la construcció d'una nova escola que permetés convertir-la en graduada⁽³⁰⁾. En efecte, tot i que l'esquerra, els republicans federals, dominaven la política local no disposaven dels recursos econòmics suficients per a tal empresa.

Un fet remarcable d'aquest període va ser que els mestres nacionals, al districte de la Bisbal, s'associaren per lluitar no solament per al millorament del seu sou —en condicions pitjors que el de molts obrers d'aquesta comarca—, sinó també per treballar per a la millora qualitativa de l'ensenyament. Volien aconseguir locals higiènics i alegres!, material científic i pedagògic suficient i posar-se al nivell de les nacions més civilitzades quant a la realització d'una tasca de «*cultura popular*». Aquesta associació de mestres públics, conscient de les seves limitacions per aconseguir objectius tan complexos, demanà el suport del moviment obrer i de polítics —com el del diputat Salvador Albert, que coneixia prou la situació de les escoles i dels mestres⁽³¹⁾.

(30) AHMSFG, Sec. XV, núm.5.

(31) «*El Programa*», 19-X-1912.

2.- SOTA LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA (1923-1930).

El 1923 el general Primo de Rivera, amb un cop d'estat abonat per un sector de la Lliga i amb el vist-i-plau de la burgesia que desitjava «*ordre públic*», implantà la dictadura. La burgesia i els militars coincidien en la voluntat d'ofegar el moviment obrer.

El «*Directorio Militar*» intentà de controlar el conjunt ideològic de l'ensenyament. Així, féu publicar el «*Catecismo del Ciudadano*» que començava: «*Yo soy español.- Sí, yo soy español porque he nacido en España; pero aunque así no fuera, sería español porque mis padres son españoles. Mi mayor orgullo es ser español, a tal extremo que si no fuera español, mi máxima aspiración sería serlo*». En tota aquesta obreta s'hi nota l'obsessió per afirmar la unitat d'Espanya.⁽³²⁾

En conseqüència, el militar es proposà d'anul·lar tot allò que fes ferum de catalanisme. El català només havia de tenir un ús familiar.

La repressió —una mica confusa— va afectar les institucions catalanes que havien vetllat per l'ensenyament. La Mancomunitat i l'Escola d'Estiu foren suprimides, i alguns ensenyants foren obligats a dimitir.

Cassà Costal —cèlebre pedagog i, d'alguna manera, guixolenc, que enguany s'acompleixen els 50 anys de la seva mort i exhumació al cementiri de la nostra ciutat— fou cessat en la Direcció de la Normal de Girona. Mentrestant, però, no deixà d'escriure i de publicar treballs interessants. Des del nostre setmanari «*El Programa*», per exemple, reiterà la necessitat d'una formació integral dels infants, de l'harmonització i equilibri de tots els seus aspectes, i no solament del vessant intel·lectual⁽³³⁾.

Durant aquest període les escoles d'aquí experimentaren alguna transformació.

Pel que fa a les escoles privades, el col·legi Vidal arribà a tenir, el 1929, només 50 alumnes! El dels «*Hermanos*», en canvi, assolí el nombre de 250. Causa d'aquest transvasament de matrícula?

El Lligat Vidal —els 7.000 francs anuals— anava perdent valor com a conseqüència de la guerra europea i la baixa cotització del franc. Per tant, també els sous dels mestres del col·legi disminuïren, mentre que el cost real de la vida anava en augment.

Curiosament, l'escola Horaciana va poder continuar sense entrebancs

(32) *Catecismo del Ciudadano*. Publicaciones del Directorio Militar, 1923.

(33) «*El Programa*», 31-VII-1923.

Grup d'alumnes dels «Hermanos», vers l'any 1924, quan anava en augment la seva matrícula.

Grup d'alumnes de l'Escola Horaciana, en temps de la mestra Rosa Viader.

la seva tasca d'instruir «*delectant*», amb el suport econòmic de la Institució Horaciana de Cultura i amb el de la nova metodologia i pedagogia funcional que el psicòleg suís Jean Piaget començà a donar a conèixer, i de la qual els mestres de l'escola laica no solament n'estaven assabentats sinó que intentaren ja d'aplicar-la! Experimentació i observació se'n feren la base de l'ensenyament. Consideraven l'infant un ésser actiu i col·laborador de l'ensenyament. D'aquí que fessin moltes excursions a la mar i muntanya, fins i tot els diumenges; la qual cosa permetia que també els pares hi poguessin participar. Es fomentà el dibuix lliure i el treball manual: cossos geomètrics a partir dels seus corresponents dibuixos⁽³⁴⁾.

L'escola Horaciana, també el 1929, tenia 64 alumnes, 41 nens i 23 nenes, que es distribuïen en tres classes: pàrvuls, mitjans i grans. L'escola era mixta, en règim de coeducació, i es donaren classes d'educació sexual.

El Sagrat Cor de Jesús tenia 135 noies; el Cor de Maria 80; la Divina Pastora 90 (15 nens) i Na Mercè Pubill 32 nenes.

Per tant, l'escola privada ensenyava 654 infants, el 1929.

L'escola pública, el mateix any, tenia 397 alumnes. Experimentà, doncs, un augment⁽³⁵⁾.

Les 213 noies i 184 nois de l'escola pública es repartien en set aules: dues de pàrvuls, dues unitàries de noies i tres de nois. Els mestres nacionals, en temps de la dictadura foren: Rosa Vidal i Guasch i Carme Serra Horta de pàrvuls; Anna Gimeno i Zaragoza i Francesca Tarrats Rebull de les dues de noies; i Pere Bech i Llansó, Roc Roca i Vila i Benet Bruqué i Riera de les tres de nois, respectivament⁽³⁶⁾.

En acabar aquest apartat del treball, potser cal remarcar el retrocés que experimentà l'escola «*catalana*», finalitat que perseguien la suprimida Mancomunitat i la Protectora d'Ensenyança. La qual cosa va anar en detriment de la mateixa pedagogia —de la qualitat d'ensenyament— en no poder ensenyar en la mateixa llengua que parlaven tots els infants guixolencs; i de la cultura, en no poder donar els continguts pròpiament del país⁽³⁷⁾.

En un excel·lent treball inèdit de la mestra guixolencsa Eugènia Cros sobre la població de l'any 1924, resultà que la majoria dels habitants de

(34) «*El Programa*», 31-VII-1923.

(35) AHMSFG, Sec. XIV, núm. 14.

(36) AHMSFG, Sec. XV, núm. 22.

(37) «*Ciutat Nova*», 16-V-1914.

Sant Feliu havia nascut dins l'àmbit dels Països Catalans, en un total del 94,32 %. Els altres 659 habitants nascuts a fora, com a mínim portaven més d'un any de residència aquí.

Això fa suposar que aquest percentatge d'immigrats entenia el català.

El català, doncs, era la llengua de parla comuna per a tothom, amb la particularitat que l'altra —el castellà— no l'entenia pas tothom. Només mancava que el català arribés als estaments oficials i burocràtics; cosa que s'aconseguí en el període posterior, en l'època republicana.

Les xifres són aquestes:

POBLACIÓ DEL 1924

Total d'habitants nascuts a Sant Feliu:	5.230
Total d'habitants nascuts a prov.Girona:	3.156
Total » » » Catalunya:	484
Total d'habitants nascuts fora de Catalunya:	659
TOTAL	9.529
 % habitants nascuts a Catalunya:	 93,08%
% habitants nascuts fora de Catalunya:	6,91%
% dels immigrants nascuts dins l'àmbit P.P.C.C,	17,91%
% d'habitants nascuts dins l'àmbit dels P.P.C.C.	94,32%

3.- L'EMPLAÇAMENT DEL NOU EDIFICI DE L'ESCOLA PÚBLICA. POLÈMICA.

Els inspectors d'ensenyament no deixaren d'insistir en la necessitat de transformar les escoles públiques unitàries en graduades, com ho havien fet ja Olot i Palamós. I que aquest canvi s'havia de fer en un edifici nou, comptant amb la col.laboració de l'Estat, ja que l'antic edifici i el vell mobiliari de l'«*Estudi-Plaça*» eren insuficients.

L'Ajuntament, ara amb més recursos econòmics, es prengué el tema més seriosament i començà a pensar i cercar terrenys i locals on fos possible de bastir-hi la nova escola.

Pel setembre de 1928, doncs, en una reunió de la junta local d'ensenyament, hom parlà de la possibilitat de comprar una part del terreny de l'anomenada «*horta d'en Bernich*». Es tractava d'una peça de terra molt gran —part hort i part vinya—, que constituïa el llegat benèfic de Josep M^a

Bernich i Durban, administrat pel senyor rector i un representant de l'Hospital. Dita «horta» tenia uns 33.854 m², dins la qual hi havia dues cases de 63 m² i 59 m² respectivament, amb uns petits magatzems, dues nòries amb les seves bombes, quatre cisternes, una quadra i un local cobert per a carruatges. Estava situada ben bé al final del carrer del Mall (avui Sant Antoni M.ª Claret), i l'indava al nord amb el camí de Sant Amanç, al sud amb la riera de Sant Amanç i a llevant amb el carrer del Mall, per on tenia l'entrada.

De seguida, però, l'arquitecte assessor de l'Ajuntament, Joan Bordàs, i el metge Joaquim Falgueras observaren que l'esmentat terreny no els semblava el més adequat, que era un lloc que no disposava de les condicions higièniques més adients per emplaçar-hi una escola, perquè es veuria sovint afectada pels fums de la fàbrica de conglomerat «*La Suberina*».

S'acordà, doncs, estudiar amb detall el tema, i es nomenà una comissió formada per l'alcalde Pere Torres, Joan Gafas, Joaquim Falgueras, Sixt Rusalleda, Joan Bordàs i Pere Bech; i s'invità, a més, l'enginyer Jaume Lladó⁽³⁸⁾.

I així s'engegà a la ciutat una nova polèmica: on situar la nova escola?

A la següent reunió de la junta, Joan Gafas, en nom de la comissió encarregada d'estudiar sobre el terreny la qüestió, manifestà que havent realitzat les degudes inspeccions del lloc, havien vist que els fums que desprenia «*La Suberina*» feien inviable la possibilitat de fer-hi les escoles. I que, després d'haver visitat altres indrets, proposaven per edificar la nova escola un solar que hi havia prop de l'Asil, entre els carrers Sant Adolf, Iris i Antoni Ferrer.

Segons l'informe de Bordàs, es tractava d'un terreny de conreu, situat a l'extrem de la població i orientat de nord a sud; a una altitud d'entre els 25 i 50 metres sobre el nivell del mar i amb un pendent aproximat del 10%. Tenia una superfície de 18.092 m²⁽³⁹⁾.

Aquest solar se'l coneixia com la «*vinya Paquita*» o de l'«*Hazañas*», perquè la propietària s'havia casat amb el famós catedràtic de Sevilla Joaquín Hazañas de la Rua.

Després d'un temps de silenci, des de l'«*Avi Muné*» Sixt Rusalleda exigí a l'Ajuntament que activés l'afer de les escoles, puix que semblava que aquest es pogués només quan les instàncies superiors pressionaven,

(38) AHMSFG, Sec. XV, núm.5

(39) AHMSFG, Sec. XV, núm.18.

El fum de «La Suberina» era una de les causes de la polèmica.

però que l'Ajuntament, per ell mateix, no estava massa sensibilitzat sobre el tema; que de les tres grans obres públiques que hi havia projectades —el cobriment de la riera, el mercat cobert i la nova escola—, la més important i prioritària havia de ser la de l'escola; sobretot en aquells moments que l'Estat abonava el 75% del seu cost⁽⁴⁰⁾.

Per la seva banda, l'ajuntament en Ple, essent alcalde Pere Torres i Albertí, en sessió extraordinària del dos de setembre de 1929, prengué els següents acords:

- Demandar al govern la construcció d'un grup escolar per a un centre graduat, amb capacitat per a 6 aules de noies i 6 de nois. Alhora que l'Ajuntament, per la seva part, es comprometia a facilitar un solar i cooperar en les despeses de l'edificació, lliurant en metàl·lic el 21% del cost dins els terminis que s'assenyalessin.

- Facultar la Presidència per gestionar la compra de terrenys de la coneguda «Horta d'en Bernich»⁽⁴¹⁾.

(40) «L'Avi Muné», 24-VIII-1929.

(41) M.A., 1926-29

Prop de l'Asil es volien construir les noves escoles.

En fi, tot plegat donava la impressió que la dificultat estava superada. Els senyors Ruscalleda i Falgueras, com a vocals de la Junta local d'ensenyament, manifestaren de nou la seva més enèrgica protesta i oposició a l'acord del Consistori i, aleshores, la polèmica ja s'extengué a tots els sectors de la població. El doctor Lladó reiterà que una escola prop d'una riera, sovint pestilenta, amb mosquits i brutícia, no oferia garanties suficients per a la salut de la mainada.

En Darna, en Bosch i Viola..., i un bon nombre de firmes de veïns,

demanaren a l'Ajuntament que les escoles s'ubiquessin al camp dit de «N'Hazañas». Tots ells coincidien en dir que els terrenys del costat de l'Asil eren els millors.

El problema, però, era que els propietaris es negaven a vendre'ls.

Resultat, la controvèrsia —en què s'hi barrejaren motivacions polítiques i personals— no va fer altra cosa que ajornar la construcció de l'escola nova.

El batibull era encara molt viu quan Ramon Bonet i Coll prengué possessió de l'alcaldia, l'any 1930. La Junta local d'ensenyament es mantenia en els seus «tretze», el grup escolar no es podia edificar a l'Horta d'en Bernich. I totes les gestions fetes a Sevilla amb els senyors Hazañas també resultaren estèrils.

D'aquesta manera, finalitzà aquest període; sense haver resolt l'emplaçament de les escoles.

4.- PERÍODE REPUBLICÀ (1931-1936).

4.1. Decidida gestió de l'alcalde Bonet. Inici de les obres dels Estudis Nous (1935).

Amb l'adveniment de la República per l'abril de 1931, i la posterior restauració de la Generalitat, s'emprengué arreu de Catalunya una política educativa basada en la catalanitat, el laïcisme i la democràcia.

Ací, amb l'Esquerra Republicana a l'Ajuntament, es dissolgué l'anterior Junta local d'ensenyament l'octubre de 1931, i es constituí un nou Consell escolar de primer ensenyament que presidí el regidor Francesc Campà i Viarnés; en fou secretari el mestre nacional Benet Brugué i vocals: Joaquim Falgueras, Anna Jimeno, Antoni Carbonell i Anna Algans.

El nou alcalde republicà Paulí Margou i l'esmentat Campà continuaren a la recerca de locals apropiats per a les escoles, i s'intentà una vegada més negociar amb els Hazañas. Endebades!

En no trobar res, Campà en una sessió de l'Ajuntament tingué la feliç idea de proposar, com a terrenys més idonis, els Jardins Municipals! Proposta que s'aprovà amb el vot en contra del pescador i regidor Joan Blanch⁽⁴²⁾.

Tanmateix, malgrat aquest acord, no se'n tornà a parlar.

El desencant del primer Consell escolar no va ser gens petit quan Campà, uns mesos més tard, els digué que l'Ajuntament republicà no disposava

(42) M.A., 1931.

Francesc Campà, regidor republicà d'ensenyament, proposà que les escoles es fessin als Jardins Municipals!

de diners, ni per fer les noves escoles ni per habilitar el vell edifici municipal.

No hi havia diners, segons Cultura, per a una empresa tan necessària, però va haver-n'hi per crear una Escola d'Idiomes.

És normal, doncs, que un sector de la població manifestés la seva desaprovació⁽⁴³⁾.

Hom té la impressió que l'Esquerra de Sant Feliu, teòrica defensora de l'ensenyament públic (català-gratuït-obligatori-laic), donava molta més importància a la seva laïcització —fruit del vell anticlericalisme guixolenc—, que no pas a la pròpia escolarització i a la millora qualitativa que es pretenia amb graduació de les escoles nacionals.

Havent-se aprovat la Llei de Congregacions religioses, els «*Hermanos*» van fer públic el desig d'acomiarar-se de Sant Feliu. Tanmateix, el triomf de la dreta republicana frenà d'alguna manera aquell procés de laïcització —que es reprengué a partir de 1936—, i les nostres escoles privades, a fi de poder continuar com a centres docents, decidiren

(43) «*L'Onada*», núm.1.

de canviar els seus estatuts jurídics i es constituïren en «*mútues escolars*»: Mútua Escola Masmitjà, Mútua Escolar Balmes i Instrucció Popular; curiosament, la Divina Pastora continuà amb el mateix nom.

S'ha de reconèixer, doncs, que per les noves escoles no es féu res fins que Ramon Bonet no va ser nomenat de nou alcalde gestor,—dins el període del Bienni Negre, i un cop destituïts de llurs càrrecs els regidors de l'Esquerra (1934).

El senyor Bonet va entrar a l'alcaldia decidit a resoldre un tema que s'havia eternitzat. Immediatament, visità el mestre Bech i el seu antecessor a l'alcaldia, Pons Valls, per veure quina era la causa de l'ajornament de tan vell assumpte. S'adreçà a Madrid demanant la situació de l'expedient iniciat anteriorment. I aquest es trobava encallat, en no haver l'Ajuntament lliurat ni el solar ni les 70.000 pessetes amb què el Municipi havia de contribuir per a la construcció del Grup Escolar.

Sense pèrdua de temps, es posà en contacte amb els administradors del Llegat Bernich, trobant-los amb molt bona disposició i oferint-li tota classe de facilitats.

A més, aconseguí del Ministeri de Treball 70.000 pessetes en concepte d'assignació per atendre l'atur forçós, secció d'escoles; cosa que, en tot cas, no ocasionà a l'Ajuntament cap tipus de gravamen ni càrrega financera en el futur.

Així les coses, es tornà a avivar una intensa campanya —notes a la premsa, fulls solts, etc— contra la gestió decidida del senyor Bonet.

L'alcalde, després d'haver fet una consulta a entitats i a alguns particulars —només el partit Federal respongué, al·legant els seus dubtes sobre la salubritat de l'Horta Bernich—, sol·licità un dictamen a l'Inspecció Intercomarcal de Sanitat. I heus aquí l'informe:

*«...el dia 6 del corrent vaig personar-me a Sant Feliu de Guíxols a fi de dictaminar sobre les condicions higièniques sanitàries dels terrenys elegits per a construcció d'escoles nacionals a l'Horta d'En Bernich, podent comprovar que reuneixen condicions acceptables per a l'ús a què es destina, ja que l'únic inconvenient de la fàbrica «La Suberina» de productes de suro, solament pot determinar lleugeres molèsties en comptats dies en què les condicions del vent regnant i humitat així les determinin, defecte que pot subsanar-se per procediments industrials a què poden ésser sotmesos els fums, i que constitueix una obligació de les indústries, essent al cap i a la fi l'inconvenient habitual d'aquella població...
Girona, 12 de març de 1935».*

Ramon Bonet i Coll i família. La seva decidida gestió va fer possible la Construcció dels Estudis Nous.

Després d'això, l'alcalde decidí de ferm procedir a la construcció de les escoles.

De tota manera, amb data anterior a les consultes realitzades a l'informe de Sanitat —amb data de 2 de gener de 1935—, l'Ajuntament ja comptava amb l'escriptura de compra de 9.282,75 m² de l'horta Bernich —casa i nòria inclosa—, que afrontaven a l'est amb el carrer del Mall, on hi havia l'entrada, i amb les propietats de Palahí i Companyia i de Vicens Rourich. El preu de la venda fou de 24.000 pessetes a pagar en un termini de cinc anys. L'acte de compra es materialitzà entre l'alcalde Bonet com a representant de l'Ajuntament, i el senyor rector Mn. Àngel Dalmau i el senyor Miquel Massós com a representant de l'Hospital, i amb el vist-i-plau del senyor Bisbe de Girona.

I el mestre Pere Bech, en nom de l'Estat, prengué possessió del solar el dia 10 de gener del mateix any.

Tot amb tot, un cop adquirida la finca i veient que l'oposició d'alguns no s'apacava, a l'últim moment l'alcalde intentà encara de fer una permuta amb els hereus del senyor Hazañas de Sevilla —Rafael Hazañas Isern—, qui no l'acceptà, en no convenir-los tenir finques de conreu

«pues esto no nos produciría renta alguna, así es que lo único que pudiéramos hacer en beneficio de este pueblo (!) es vender los terrenos que solicita previo aprecio pericial, más un diez por ciento en concepto de perjuicios...»

Lògicament, l'Ajuntament no s'hi avingué, i aportà l'escriptura i els diners convinguts a l'Estat a fi que l'expedient retingut a Madrid avancés⁽⁴⁴⁾.

Efectivament, per Decret del 6 d'abril el govern aprovà el projecte d'obres amb un pressupost de 285.424,68 pessetes, inclosos els honoraris per formació del projecte i direcció de les obres.

Pel maig del 1935 Ramon Bonet i Coll cessà d'alcalde gestor, i després de més de cinquanta anys la seva decidida gestió em sembla eficaçment satisfactòria i ben elogiable. Altrament, hores d'ara, en comptes de celebrar els cinquanta anys de la seva inauguració, encara seguiríem discutint l'emplaçament «ideal» dels Estudis Nous.

El mes de juny, les obres del Grup Escolar van ser adjudicades definitivament a «*Construcciones A. Montseny, S.A.*», i per l'agost l'alcalde Josep Mª Saura, l'arquitecte escolar de la província de Girona Rafael Sánchez Echevarría i el contractista Antoni Montseny Salvat procediren a les operacions preliminars de replanteig; i amb això començaren les obres.

4.2. Altres notícies remarcables.

El 1932 el mestre Josep Llobet i Carbonell havia pres possessió de l'Escola Nacional de nois n° 2, i Josep Mas i Dalmau ho féu el 1934. Ambdós, junt amb el senyor Bech i Pere Casellas, decidiren de graduar l'ensenyament primari pel curs 1935-1936.

Se'n feren tres graus: elemental, mitjà i superior. El mestre Mas es quedà amb el grau superior.

I per l'estiu de 1935, l'Institut de Segon Ensenyament encara ocupava l'edifici de la Plaça (de la República, llavors), edifici avui enderrocat, que habità el doctor Miralles.

Atès el nombre de matrícula d'aquest centre de Segon Ensenyament, la seva direcció s'afanyà a demanar l'edifici de l'escola nacional, de l'«*Estudi-Plaça*» del Passeig. Però, és clar, la resposta va ser que calia esperar que la construcció —tot just començada— del Grup s'hagués realitzat⁽⁴⁵⁾.

(44) AHMSFG, Sec. XV, núm. 18.

(45) El 1933 es creà el Col·legi subvencionat d'Ensenyament Mitjà, que el 1936 passà a Institut Nacional amb plenes atribucions. «*Àncora*», 8-X-1959.

Alumnes de l'Institut de Segon Ensenyament al pati de l'edifici de la plaça, avui enderrocat. Entre els professors Margarita Wirsing capdavantera del nostre ensenyament secundari.

Mentrestant, el Consistori republicà continuà deixant els locals de les escoles del Passeig per a les colònies d'estiu —activitat complementària d'algunes escoles de Barcelona en la formació del seus alumnes; accedint així a la demanda que l'Ajuntament de Barcelona, a través del President de la Comissió de Cultura —Manuel Ainaud— li havia ja demanat el 1932.

I a l'aula de les noies se seguia exposant els treballs efectuats, durant el curs, pels alumnes de l'Escola d'Arts i Oficis «Josep Remus i Rufí».

Quant a la catalanització de l'escola, els mestres a l'Escola Normal de Girona i a l'Escola d'Estiu de la Generalitat tenien l'oportunitat de preparar-se en el domini i didàctica de la llengua.

Un altre mitjà va ser la catalanització dels textos. Des de les planes del setmanari «Costa Brava» Alexandre Galí feia propaganda de l'excel·lent llibre «Història» per a nois i noies; però també per a la gent gran. L'edità l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i n'eren autors Enric Bagué i Jaume Vicens, amb dibuixos de Josep Obiols.

Altres llibres, com «La terra catalana» del professor Joaquim Pla Cargol —editat moltes vegades—, i «El meu segon llibre» de Lluís Alabart; «Petites llavors» d'Anicet Vilar; «Història de Catalunya», manuscrit català

d'Albert Montana, etc, van ser un recurs pedagògic per als nois i noies de Sant Feliu que estudiaven en català.

A més, la Comissió Delegada de l'Associació Protectora organitzava a la nostra ciutat concursos d'escriptura i lectura en català. El mateix 18 de juliol de 1936 es lliuraren els premis del Segon Concurs als alumnes de diferents escoles, que consistí a obrir una llibreta de la Caixa d'Estalvis de la Generalitat amb ingrés d'alguns diners, i a donar una guardiola de ferro colat amb forma de màquina de retratar.

Amb el govern del Front Popular el tema de l'ensenyament del català prengué encara més importància, com a pas previ per assolir un ensenyament de qualitat.

Una altra qüestió pedagògica molt debatuda en aquells dies va ser la de l'escola mixta: els avantatges i inconvenients de la convivència a les mateixes aules de nois i noies, sense arribar a la profunditat de la coeducació (que no és el mateix que l'ensenyament mixte!). En aquest sentit, Josep M.ª Alvarez, professor i fundador de l'Institut de Segon Ensenyament, n'era un partidari convençut; també ho era Manel Pla, ensenyant de l'Escola de S'Agaró. Altres, en canvi, se'n mostraren absolutament contraris.

I per acabar, tot i la seva curta durada, cal fer esment de l'experiència pedagògica que realitzà Narcís Masó i Valentí a l'Escola de S'Agaró el curs 1935-1936. Es tractà de *«l'únic intent conegut a les nostres comarques d'aplicació al màxim de fidel dels 30 punts senyalats per Adolf Ferrière com a característics del moviment de l'Escola Nova»*⁽⁴⁶⁾.

El més impotant per poder fer aquella «nova» escola era sens dubte saber què era un infant. *«Més educació i un xic menys d'instrucció llibresca»* escriví al setmanari *«Costa Brava»*. L'Escola havia d'educar per a la vida, havia d'ensenyar sobretot a ser persones⁽⁴⁷⁾.

Tanmateix, la matrícula de 3.000 pessetes anuals —en règim d'internat— la feien clarament elitista.

El professorat fou el següent: Educació religiosa i literària: mossèn Bartomeu Barceló; Educació científica: Enric Llopis, perit industrial i diplomata a l'Institut Químic de Sarrià; Educació artística: Carles Baró i Joan Mirambell, decoradors de S'Agaró; Educació musical: Joan Llongueras, fundador de l'Institut català de Rítmica i Plàstica, i Monserrat

(46) SALOMÓ MARQUÈS; Narcís Masó i la seva obra, l'escola de S'Agaró. *«Estudi General»*. Revista del Col·legi Universitari. Núm.1. Vol.II.1981.

(47) *«La Costa Brava»*, 25-IV-1936.

Crespo; Educació general: Rosa Llunes, Montserrat Crespo i Manuel Pla; Educació física: Guillem Blume i Enric Llopis; Llengües estrangeres: Germaine Pidoux.

Grup d'alumnes de les Escoles Nacionals amb les mestresses Angelita Cacàs i Angeleta Viñas, pels volts de l'any 1935, davant la casa Llagostera.

5.- INAUGURACIÓ DELS ESTUDIS NOUS (1937).

La sedició militar del 19 de juliol de 1936 inicià la guerra civil, féu possible la revolució social a Catalunya i tot un complex procés de canvi a la nostra ciutat⁽⁴⁸⁾.

Tot això permeté a la Generalitat d'encaminar-se vers l'escola unificada i de crear —d'acord amb aquesta mentalitat— el Consell de l'Escola Nova Unificada el 27 de juliol de 1936, basada en els principis de gratuïtat, laïcisme, coeducació, catalanitat i en la relació amb el món del treball.

El CENU, tot i que com a projecte general d'ensenyament era molt modern i avançat, comptà amb escassos mitjans econòmics i amb tots

(48) ÀNGEL JIMÉNEZ, La guerra civil a Sant Feliu de Guíxols, «*Estudis sobre temes del Baix Empordà*», Núm.2.

els greus inconvenients d'una guerra per poder-lo dur a terme amb èxit.

Pel setembre de 1936 l'escolarització a la nostra ciutat es distribuïa així: (segons el darrer cens de l'abril).

Escoles Nacionals:	Nº d'alumnes	
Escola de nois n.º 1	39	
Escola de nois n.º 2	35	
Escola de nois n.º 3	36	
Escola de noies n.º 1	86	
Escola de noies n.º 2	50	
Escola de pàrvuls n.º 1	95	d'ambdós sexes
Escola de pàrvuls n.º 2	87	d'ambdós sexes
Total	428	

Escoles no oficials:	
Col·legi Vidal	55
Institució Horaciana	96
Escola Mercè (desapareguda)	28
Total	179

Escoles confessionals (segons cens de 1934)		
La Instrucció Popular	245	alumnes, nois («Hermanos»)
Mútua Escolar Masmitjà	78	alumnes, noies (Cor de Maria)
Mútua Escolar Balma (Carmelites)	145	alumnes, 127 noies i 18 nens
Col·legi Divina Pastora	84	alumnes, 59 noies i 25 nens
Total	552	

Total del cens escolar: 1.159 infants.

DEL REGISTRE D'INSCRIPCIONS:

Número d'alumnes inscrits compresos entre els 12 a 14 anys: 161
Número d'alumnes inscrits compresos entre els 10 a 12 anys: 206
Número d'alumnes inscrits compresos entre els 9 a 10 anys: 128

Número d'alumnes inscrits compresos entre els	8 a 9 anys:	113
Número d'alumnes inscrits compresos entre els	7 a 8 anys:	85
Número d'alumnes inscrits compresos entre els	6 a 7 anys:	114

Total: 807

Pàrvuls, Número d'alumnes	4 a 6 anys:	208
Guarderia, fins als 4 anys		71

Total: 1.086 infants inscrits

Guíxols 7 setembre 1936⁽⁴⁹⁾.

En començar el curs de 1936, els mestres nacionals eren Rosa Vidal i Carme Serra de pàrvuls; Àngela Viñas i Francesca Tarrats de les noies; i Joan Vidal, Josep Llobet i Josep Mas dels nois.

Més endavant, però, hi hagué també de mestra, segons un ex-alumne, *«la Maria Duran, la dona de Francesc Irla, que ensenyava els grans. Sovint, si feia bo, féiem les classes a plena natura, a la font de les quatre aixetes a Sant Elm etc. A la classe teníem un mapa i amb banderetes s'assenyalaven els fronts en guerra. Entre nosaltres, els alumnes, hi havia un esperit molt guerrer. Vam fer dos bàndols: els Inseparables i els Satèl·lits. I a l'hora d'esbarjo jugàvem a guerra. També hi havia la «Cion» (Encarnació Pijoan, afillada de Josep Irla), que era molt jove i molt guapa! Un dia va fer-nos classe de sexualitat i, a mesura que avançava i aprofundia sobre el tema, feia sortir els més petits perquè no sentissin segons què»*.

El Consell Municipal de GUÍXOLS —nom de la ciutat en temps de guerra—, el 5 de març de 1937 i a proposta del regidor de Cultura Francesc Campà, acordà de crear unes altres escoles d'acord amb el pla de l'Escola Nova Unificada —quan els Estudis Nous encara no eren acabats, i recalcant de nou el seu desacord amb el nou edifici en construcció! I es féu en els següent termes:

«Guíxols compta avui amb un grup escolar, no terminat encara, de l'emplaçament del qual se n'ha parlat a bastament i s'han posat de relleu les seves deficiències, la qual cosa bé en excusa ara d'insistir sobre aquest

(49) AHMSFG, Sec. XV, núm. 19 i 20. Entre el cens escolar d'abril de 1936 i les inscripcions de setembre hi ha alguna diferència.

punt. Però no és solament això que el fa inacceptable: és, també, la insuficiència d'incapacitat, puix que no dona ni tan sols per a la meitat del nostre cens escolar. I és per això que creiem necessari recordar que en el mes de juny de l'any passat foren iniciades unes gestions encaminades a establir un grup escolar en la finca coneguda per «Fàbrica Rovira», situada a la Carretera de Girona; i conseqüència d'aquelles gestions fou l'acord consistorial del dia 1er juliol del mateix any pel qual s'encarregà als senyors Joan Bordàs i Salellas, Arquitecte assessor de l'Ajuntament, i Benet i Boch, Delineant, la confecció dels plans de la dessús dita finca per tal d'eleva-los a la Superioritat.

Aquell projecte, per les circumstàncies de tots conegudes, no pogué ésser portat a la pràctica. Però avui que la Generalitat ens ofereix una nova ocasió, i tota vegada que les facilitats que llavors es trobaren no han minvat, ans el contrari, han augmentat per efecte de la municipalització de la riquesa urbana;

El Conseller sotasignat proposa al Consell Municipal que vulgui acordar acollir-se al Decret del Conseller primer de la Generalitat de Catalunya del dia 6 de febrer propassat (D.O. del dia 13) i, d'acord amb son art. 1er, sol·liciti l'establiment d'unes noves escoles en la finca coneguda per «Fàbrica Rovira», segons plans que s'acompanyen, i mitjançant l'obligació, per part d'aquest Consell d'atendre les despeses de conservació, neteja, aigua, llum, calefacció i personal subaltern.-Guíxols 4 de març del 1937.- El Conseller de Cultura.-F. Campà».

«Per unanimitat ha estat aprovada la proposta continguda en la moició transcrita»⁽⁵⁰⁾.

Un altre acord municipal, a proposta de Campà —el primer va ser el d'ubicar les escoles als Jardins Municipals— que restà lletra morta.

En començar el curs (1936-1937), doncs, no es pogueren utilitzar encara les escoles noves de l'horta d'en Bernich, i els nois i noies tornaren a l'Estudi-Plaça i a la casa de la plaça on hi havia hagut l'Institut de Segon Ensenyament.

No fou fins el maig del 1937 que tingué lloc l'acte de lliurament de l'edifici acabat del Grup Escolar. D'aquell esdeveniment s'estengué la següent acta:

(50) M.A. 1935-38.

Plaza Constitucion y mercado. Sn. Feliu de Guixols.

A l'esquerra de la postal, l'edifici que fou de l'Institut i, després, de les escoles.

ACTA

El día 3 de Mayo de mil novecientos treinta y siete, a las diez y siete horas se reúne en la ciudad de Guixols (antes San Feliu de Guixols), y en las Escuelas Graduadas recientemente construidas, los ciudadanos: Cristobal Sala Vila, Presidente del Consejo Municipal de esta ciudad, que ostenta la representación del mismo, Emilio Blanch Roig, Arquitecto escolar de Gerona y Vicente Forcada Piera, en representación de la Empresa «Construcciones A. Montseny.S.A.» El Arquitecto escolar da cuenta del oficio que ha recibido de la Dirección general de Primera Enseñanza en el que se le dice que, si resulta que están terminadas las obras y lo consienten las cláusulas del repliego de condiciones, proceda a la recepción provisional del edificio. Acto seguido los reunidos verifican una revisión detallada de toda la construcción y comprueban que el edificio escolar está completamente terminado en todo cuanto afecta a la contrata de las obras, adjudicadas a «Construcciones A. Montseny Salvat S.A.» (Gaceta de 17 de Junio de 1935). Asimismo se ha comprobado que en general se han cumplimentado todas las cláusulas del pliego de condiciones. Únicamente se ha variado el material de zócalo que en el presupuesto se consignaba sería de «linoleum» y se ha construido con planchas de corcho aglomerado fabricadas en esta localidad. El representan-

te de la Empresa adjudicataria declara que el anterior Arquitecto escolar ordenó esta sustitución de material fundándose en las inmejorables condiciones del corcho aglomerado, en las disposiciones oficiales que recomiendan su empleo y en la circunstancia de fabricarse dicho material aislante en esta misma comarca. El Arquitecto escolar firmante hace constar que deberá tenerse en cuenta este cambio en la valoración final o liquidación de las obras. El ciudadano Alcalde se da por enterado de todo lo manifestado y expresa su conformidad.

Por todo lo expuesto se da por recibido el edificio destinado a Escuelas graduadas de la ciudad de Guixols (Gerona) cuyas obras han sido ejecutadas por «Construccions A. Montseny Salvat S.A.» y para que conste se extiende la presente acta que firman los presentes en cuatro ejemplares iguales.⁽⁵¹⁾

Essent així que, des del maig de 1937 —enguany se n'han complert cinquanta anys—, els petits estudiants de Sant Feliu abandonaren els vells edificis escolars i estrenaren un flamant Grup Escolar, els Estudis Nous.

És de suposar que tot un sentiment d'emoció devia envair els primers alumnes, en ocupar un edifici nou de trinca i net, espaiós i amb un bon pati; classes amb llum i olor de pintura fresca, lavabos i vàters no pudents ni rancis d'humitat, aixetes lluent i un rellotge de ca l'Avinyó!

Només la guerra —amb tot el seu profund dolor— pogué torbar aquell goig de la mainada.

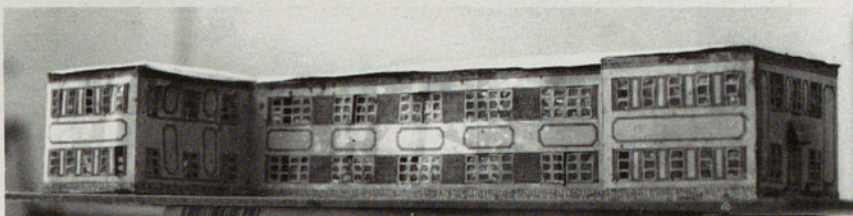
Pel novembre ja s'hi havia instal·lat l'enllumenat elèctric, i l'inefable Campà pretengué d'urbanitzar tot aquell indret deshabitat de les escoles noves, fins a la resclosa de «Cal Pitxo».

«No cal oblidar —deia— que el Grup Escolar és el lloc d'on han d'eixir els homes del demà en què tots tenim xifrades les nostres esperances; i és per això que ens creiem en el deure moral de procurar de convertir tots aquells indrets en un paratge tan bell com bella fóra la vida si nosaltres, els homes d'avui, fóssim més bons i més harmònicament desenrotllats en l'ordre moral, en el físic i en l'intel·lectual».

Quant al desenvolupament físic dels escolars, Campà proposà que Ramon Villosa i Sarret fos nomenat professor municipal de cultura física —de fet, però, es legalitzava unes funcions que ja es venien exercint—, obeint així «a les noves orientacions pedagògiques i a la pruija de donar a les institucions escolars totes les facilitats possibles per tal que llur esforç pogui donar el màxim de rendiment»⁽⁵²⁾.

(51) AHMSFG, Sec. XV, núm.18.

(52) M.A. 1935-38.

Maqueta dels Estudis Nous feta a escala 1/150 per l'alumne Josep Gay i Ferran el 1942.

L'edifici avui, en el seu cinquantè aniversari.

Com podeu veure, d'idees no en mancaven pas. El que hi faltaven eren recursos i, sobretot, pau.

Ni els adults ni els infants guixolencs no podien portar una vida normal, car contínuament es veia en perill pels bombardeigs⁽⁵³⁾.

(53) ÀNGEL JIMÉNEZ, Els bombardeigs a Sant Feliu de Guíxols, «*Revista de Girona*», núm.105, 1983.

6.- APRENENTATGE SOTA L'AMENANÇA DE LES BOMBES.

El 22 de gener de 1938, a quarts de dotze del matí l'aviació feixista bombardejà l'edifici antic de les escoles del Passeig, l'Ajuntament i la plaça. Sortosament no hi havia infants al vell estudi. Tot amb tot, hi moriren almenys dotze guixolencs, entre funcionaris i veïns que compraven a la plaça.

No és estrany, doncs, que moltes famílies decidissin d'anar a la Vall d'Aro en cerca de seguretat i de facilitats per trobar queviures.

Malgrat això, les classes als Estudis Nous d'alguna manera es continuaren fent; als passadissos, una classe al costat de l'altra, de cara a les finestres amb vidres reforçats amb paper engomat. En un dos per tres, però, calia sortir corrents per anar-se'n a amagar al bosc d'en Rabell.

S'impartiren classes als Estudis Nous fins el novembre de 1938.

Els quaderns de Josep Gay —llavors alumne dels Estudis Nous—, que he tingut ocasió de veure, són plens de dibuixos que al·ludeixen els fets bèl·lics que aleshores es produïen i, d'una manera especial és clar, als bombardeigs: sirenes, avions deixant caure bombes, ambulàncies, etc.

Bombardeig del novembre de 1937. Estat del carrer de Sant Isidre.

El 22 de gener fou bombardejat l'antic edifici de les escoles nacionals. Després s'acabà d'ensorrar per poder-hi reconstruir l'Ajuntament.

Als amples —i avui tranquils— passadissos dels Estudis Nous s'hi feien classes per poder sortir de pressa en cas de bombardeigs.

Heus ací, dues redaccions que poden il·lustrar una mica tot això:
«*La festa d'ahir*» (Redacció del dilluns, 16 de maig de 1938)

Ahir al migdia, mentre estava dinant, vaig sentir el nunci que deia que a S'Agaró es feia una festa, que donarien xocolata desfeta amb llet i phoscao. A un quart de tres, jo i la meva germana vàrem anar a S'Agaró, i pel camí vàrem veure una colla de gent que també hi anava. A S'Agaró hi vàrem estar quasi dues hores i mitja. Anàvem passejant i a l'últim vàrem cantar, i mentre cantàvem hi havia un soldat que tirava fotografies i, havent cantat, cap a menjar xocolata desfeta, llet, phoscao i coca; però hi havia unes empentes i cops de puny; també hi varen haver ploralles.

I, havent menjat la xocolata, ens varen donar caramels, i llavors vàrem sortir a fora a cantar. I havent cantat, després, varen repartir els juguets, però jo no en vaig poguer agafar cap. La meva germana sí, havia agafat una pilota vermella».

En efecte, l'ocasió d'aquella festa va ser la presència dels voluntaris internacionals, convalescents, a S'Agaró. El menjar es féu a la «*Taverna del mar*», i es palesa una mica la gana que es passava.

«*A la festa d'ahir*», dilluns 14 de novembre de 1938.

Ahir jo i la meva germana vàrem anar al cine. Mentre...encara no havien començat, el germà d'en Ramon Ribes em va posar un bitxo coent en els llavis.

Després vàrem entrar i varen tirar uns discursos i després varen fer cine, varen fer una revista de la guerra i després varen fer una pel·lícula russa de treballadors, i després ens vàrem anar cap a casa».

També es va projectar al cine Vidal la pel·lícula, «*Els marins de Cronstadt*» d'I. Dzigane, un dels millors èxits del cinema soviètic dels anys trenta. El 1919 un destacament de marins, pels voltants de Petrograd, lluità contra les armes blanques.

Els programes l'anunciaven en aquests termes —que Josep Gay encara els recorda de memòria: «*Els marins de Cronstadt, salvaren Petrograd, de l'exèrcit blanc. Pel·lícula sense estels. Producció d'art col·lectiu*».

Una cinta, doncs, que el Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya distribuïa amb una finalitat clarament allixonadora: l'acció de l'exèrcit roig contra el blanc volia suggerir la de l'exèrcit popular-republicà contra el militar-feixista.

El bombardeig del 26 de novembre de 1938 va acabar definitivament amb la possibilitat de prosseguir les classes al Grup Escolar.

Aquella vegada les bombes caigueren a la carretera de Girona, davant mateix del cine Vidal i a tots els seus voltants; molt a prop dels Estudis Nous. Tretze persones de la nostra ciutat hi moriren, entre elles dos infants: Jaume Claramunt i Costa de cinc anys i Josep Cassà i Vidal de set mesos.

7. LA POSTGUERRA (1939-1949).

7.1. Trets generals de l'època franquista.

El 3 de febrer de 1939 la ciutat de Sant Feliu va ser ocupada per l'exèrcit franquista «*quedando liberada del dominio del gobierno rojo marxista, por la División Legionaria Flechas Azules*».

Així començava una dictadura militar que duria a terme una extensa i conscient repressió política i cultural. El nou règim es recolzava en la força de la victòria militar, sense voluntat de perdó, i en el nacionalcatolicisme que li donaria suport moral i ideològic.

Guixolencs relacionats amb l'ensenyament de la nostra ciutat —Francesc Campà i Joan Darna— foren injustament ajusticiats.

L'ensenyament esdevingué un canal important per inculcar la ideologia feixista. I el magisteri un puntal per bastir-hi el nou estat. «*Ha llegado la hora en que es preciso trabajar mucho i principalmente con la nueva generación que sube, ya que es en ella en quien tiene puesta su principal confianza el Caudillo*»⁽⁵⁴⁾.

Tot es començà a organitzar d'una altra manera.

Sobre l'ensenyament, es féu creu i ratlla amb el passat, amb el seu progrés històric, i es retrocedí una altra vegada a les beceroles.

Contra la unificació de l'escola, es fomentà de nou la dualitat d'escola pública / escola privada, i es primà la darrera. Es derogà el sistema coeducatiu, i es tornà a l'escola de nois i a l'escola de noies; dues inspeccions: de mestres i mestresses, etc.

També es prohibí el bilingüisme —bandejant el català—, i qualsevol intent pedagògic progressiu. Mentre que a l'hora de proveir places de mestres s'introduïren criteris d'ordre polític.

L'ensenyament de la religió «*uno de los elementos que más han contribuido a nuestra grandeza patria*» es féu obligatori a tots els nivells.

(54) AHMSFG, Circular de la Junta Provincial de Primera Enseñanza. Girona. 25 de abril de 1940.

20 d'octubre de 1957. El iot «Azor» en aigües guixolenques, en espera del general Franco.

I, a més, s'instituiren a l'escola pràctiques i festes religioses: rosari, missa del diumenge, explicació de l'evangeli, mes de Maria, etc.

És evident que cada escola —i cada mestre a la seva classe— podia dins d'uns límits obvis complir i fer complir tot això amb més o menys rigorositat segons estigués molt o poc convençut d'un catolicisme mal entès, o de la ideologia del Movimiento.

Així, per exemple, als Estudis Nous en aquella primera —i dura— època alguns mestres explicaven en català, atès que la majoria de la po-

blació escolar era catalanoparlant, tot i que els textos i les còpies a la pissarra es feien en castellà. En altres escoles, en canvi, es castigava els alumnes que parlessin en català a l'hora d'esbarjo.

Uns mestres podien reprendre aquell vaillet que no sapigués cantar el «*Cara al sol*», altres no hi donaven tanta importància. Perquè, efectivament, també s'implantà a l'escola la simbologia feixista, els seus himnes i les seves festes. Festes que, a classe, es completaven amb les commemoracions. «*También deben celebrarse en la escuela los días y fechas memorables, bien de personas o de acontecimientos de nuestra Santa Cruzada. Su conmemoración consiste en una lección o acto que deje impreso en el alma de los niños las virtudes de nuestra raza, de los españoles que nos precedieron y el espíritu de la nueva educación. Estos días son: Exaltación de la Escuela Cristiana, Liberación del Alcázar, Batalla de Lepanto y Virgen del Rosario, Estudiante Caído, Promulgación del Fuego del Trabajo, Conmemoración del asesinato de Calvo Sotelo, etc.*»

Per altra part, les vacances de Carnaval varen ser suprimides i també totes aquelles festes populars que no tenien un caràcter estrictament pietós.

Aquests són alguns dels trets que marcaren l'ensenyament durant tota l'època franquista —i que per això mateix ja no els repetiré—, tanmateix s'ha de deixar constància que aquestes mesures sobre l'educació perjudicaren sobretot l'escola pública, que perdé la imatge i el prestigi guanyat durant la República, en no comptar amb més possibilitats econòmiques per atendre unes aules de 50 i 60 alumnes. «*El número de alumnos no debe exceder de 50 para cada uno de los grados. Recientemente ha dispuesto la superioridad que mientras duren las actuales circunstancias este número debe elevarse a 60 donde el local y material lo permitan y la escasez de Escuelas lo exija*»⁽⁵⁵⁾.

7.2. Població escolar i reorganització de l'ensenyament.

El cens escolar, durant aquest primer decenni de la postguerra, no augmentà, d'acord amb l'estancament demogràfic de la població. El de l'escola pública evolucionà així:

any	nois	noies	total
1939	86	195	281
1940	195	181	376
1941	133	149	282
1942	137	118	255
1943	166	110	276
1944	140	117	257

(55) Full solt que conserva l'Enric Pardo.

Segons el llibre d'actes de la Junta Local d'Instrucció pública el nombre total d'alumnes matriculats als diversos col·legis l'any 1940 era de 888, que es repartiren d'aquesta forma:

(56) ESCOLES NACIONALS:	260 nois	225 noies
	(185 i 75 pàrvuls)	(155 i 70 pàrvuls)
«HERMANOS»:	120 nois	
CARMELITES:	148 noies	
COR DE MARIA:	110 noies	
COL·LEGI VIDAL	25 nois	

També la matrícula de l'escola privada s'estabilitzà, amb un lleuger creixement als «*Hermanos*» i al Cor de Maria, i amb una lleu disminució al col·legi de les Carmelites. Les xifres del 1949 eren les següents:

«HERMANOS»:	3 de 4 a 6 anys
	100 de 6 a 12 anys
	50 de 12 a 15 anys
	153 en total

COR DE MARIA:	21 nens de 4 a 5 anys
	13 nens de 6 anys
	30 nenes de 4 a 5 anys
	62 nenes de 6 a 12 anys
	20 nenes de 12 a 15 anys
	146 en total.

CARMELITES:	20 nens de 4 a 5 anys
	30 nenes de 4 a 5 anys
	60 nenes de 6 a 12 anys
	20 nenes de 12 a 15 anys
	130 en total.

Així, doncs, la Divina Pastora com a centre escolar desaparegué. I el Col·legi Vidal —essent Julià Bohigas i Canadell l'últim mestre del centre— s'extingí, i s'incorporà als Estudis Nous. La darrera ajudanta

(56) Hi ha una variació respecte el nombre total de matrícula assenyalat a l'estadística escolar.

Francesca Audet i Pilar Thomàs amb un grup d'alumnes dels anys quaranta.

Després de la guerra, per poc temps, es tornà a utilitzar l'edifici de la plaça, que ocuparia el doctor Miralles.

que tingué Bohigas, Francesca Audet, fou transferida al Grup Escolar com a auxiliar, i el mateix destí tingueren part del seu mobiliari, així com el museu i el laboratori físico-químic, inclòs l'esquelet humà.

Tota aquesta reorganització afectà també l'Institut de Segon Ensenyament, que es tancà provisionalment; provisionalitat que esdevingué definitiva.

En aquest sentit, el 1941 un grup de professors i mestres van fundar l'Acadèmia d'Ensenyament Mitjà. Institució que realitzaria una bona tasca social i, en part, resoldria el problema que la nostra ciutat tenia plantejat pel que feia als estudis secundaris. És clar que també les altres escoles privades intentaren d'impartir graus de segon ensenyament⁽⁵⁷⁾.

Quant als edificis de l'ensenyament públic, de l'abril a juny de 1939, s'hagué de reutilitzar una altra vegada l'edifici de la plaça, del doctor Miralles, i el del costat de la porta de l'església. Mentrestant, l'edifici dels Estudis Nous era netejat i arranjat: es tornaren a posar vidres a les finestres; es compraren dotze crucifixos (a 20 pessetes cadascun) per a cada classe. Restava per resoldre la qüestió de la calefacció, estufes; i això ja trigaria més a solucionar-se.

7.3. Professorat dels Estudis Nous. El senyor Mas.

Respecte al personal docent, *«El señor Ruscalleda pone en conocimiento de la Gestora, que todos los maestros sujetos a depuración están rehabilitados provisionalmente para ejercer sus cargos»*⁽⁵⁸⁾.

Realment, ara per ara, no tenim cap notícia de mestres en propietat que exercissin a l'escola pública de Sant Feliu que haguessin estat sancionats, llevat el cas de Galo Mallol —que havia estat mestre de l'Escola Horaciana de 1929 a 1936.

Un cop examinats els expedients de depuració, el Ministeri d'Educació i Ciència confirmà el 1940 en llurs càrrecs, com a mestres, Josep Mas i Dalmau, Gertrudis Masgrau i Caseras, Francesca Tarrats i Rebull i Àngels Viñas i Berta⁽⁵⁹⁾.

També els mestres Joan Vidal —que ja havia estat a l'escola pública de la nostra ciutat— i Joan Compañó, varen ser nomenats provisionalment.

(57) L.D'ANDRAITX, Los estudios medios en San Feliu de Guíxols, *«Àncora»*, 8-X-1959.

(58) M.A., 1940.

(59) AHMSFG, Boletín de Educación. Suplemento.

Alumnes del senyor Mas i del senyor Compañó del curs 1940-41.

Grup d'alumnes dels Estudis Nous amb el mestre Joan Vidal i Francesca Audet, el 1940.

El senyor Mas i la senyora Viñas eren els qui, de fet, portaven la direcció de l'escola de nois i de noies respectivament.

Cecília Cateura exercí com a mestra elemental auxiliar a la classe de l'Àngels Viñas; Isabel Vivas com adjunta de Francesca Tarrats; Magdalena Serra com a auxiliar de pàrvuls en haver estat cessada temporalment M.ª Lluïsa Pérez, i la senyora Audet com a eventual.

Fins l'any 1944 no tingueren lloc canvis importants dins el claustre de professors, en ser traslladats els mestres Vidal i Compañó, que foren substituïts per Ramon Guardiola i Jaume Lloveras.

També se n'anaren Francesca Tarrats i Pilar Navarro, places que van ser ocupades per Antònia Aguilar i Maria Bosch.

Així, doncs, s'incorporaren a l'escola dels Estudis Nous dos professors que d'alguna manera marcarien molts anys la trajectòria d'algunes classes de l'escola: el senyor Lloveras i «*Doña Antonia*».

Aquí és precís de recalcar que en els concursos per a provisió de places de mestres se seguiren altres criteris que no tenien res a veure amb els estrictament acadèmics. Addictes al nou règim, ex-combatents, ex-captius i ferits de guerra del costat rebel, familiars de militars, etc., tenien prioritat.

La situació econòmica dels mestres era verdaderament dolenta —com ho era, en general, la de tots els treballadors—, però amb les classes particulars i permanències podrien completar el seu sou.

Sense pretenir amb aquestes línies una idealització de la figura del senyor Mas —puix que sóc conscient que el mestre és una persona com una altra i, per tant, no pot estar abellit exclusivament de tons bondadosos i intel·ligents—, tanmateix tots els seus ex-alumnes i els pares que el tractaren —i que jo he pogut consultar— convenen a afirmar que ha estat un dels millors mestres que ells han conegut, un excel·lent pedagog i una gran persona. El que he llegit d'ell, a través de les llibretes dels seus alumnes, dels setmanaris locals i dels seus llibres corrobora aquesta impressió.

El «*senyor Mas*» —que així era com se'l coneixia— sembla que tingué el rar do de saber ensenyar, de fer agradable l'estudi de les assignatures més abstractes. Amb ell la realitat de la vida entrà a l'escola, i la seva classe esdevingué estimulant i divertida. El mestre es féu un company més dels seus alumnes, jugava a futbol amb ells, feien sortides plegats, i el professor s'anava convertint en l'educador i l'amic estimat dels seus deixebles. Aquesta proximitat, el frec quotidià mestre / alumne no va restar-li gens d'autoritat a l'aula, ans el contrari.

Més enllà de la seva professionalitat i de les hores dedicades a l'ensenyament, com un ciutadà més, no solament participà en moltes activitats del poble sinó que animà i en creà d'altres. Va fer teatre amb l'Agrupació Romea, dirigí l'Agrupació Artística, jugava a escacs, feia excursions, etc. A més, tingué l'humor i trobà el temps necessari per divulgar a través de la premsa local temes pedagògics (reflexions pedagògiques a «*Símbolo*», l'aspecte educatiu del teatre al «*Butlletí de l'Agrupació Romea*», la interpretació moral del paisatge a «*Àncora*», etc.).

El senyor Mas era un bon coneixedor dels infants, un pediatre que sabé aconsellar molts pares gixolencs.

Va ser nomenat director en propietat del Grup Escolar, però el 1962 se n'anà a Barcelona com a director del centre pilot «*Arcàngel Gabriel*» per a recuperació de nens i nenes paralítics cerebrals. Així i tot, mai no perdé el contacte i la relació amb els seus ex-alumnes, ja adults, de Sant Feliu.

Arran d'aquella experiència, publicà conjuntament amb el Dr. J. Perrelló el llibre «*Exploració Audiofoniàtrica*». I ens deixà, com a postrem testimoni i llegat, el llibre «*Psicopedagogia de la paràlisi infantil*», on hi escriví coses tan actuals sobre pedagogia com aquesta:

«*En les muntanyes de la Grècia antiga, diuen que vivia un personatge mitològic anomenat Procusto.*»

Homenatge al senyor Mas per part dels seus antics alumnes dels anys 1939-1942, pel juliol del 1951.

Quan aquest trobava, en fer-se fosc, un caminant perdut entre els caminois del bosc, l'invitava a sopar i a dormir a la seva cabana.

Després d'un frugal sopar, l'hoste era acompanyat a la cella on hi havia un llit de ferro preciós, i aquí sorgia el problema.

Procusto exigia que l'individu donés la mesura justa o sigui: que s'adaptés perfectament al llit. Si tenia les cames massa curtes i sobrava llit, Procusto les hi lligava amb una corda i les hi estirava fins que arribessin als límits del llit; però si faltava llit, si les cames sobresortien, Procusto les hi tallava.

La pedagogia de les nostres escoles ha estat durant segles un «llit de Procusto» i, encara avui, moltes continuen sent-ho.

Exigim que la nostra pedagogia no ho sigui!»⁽⁶⁰⁾.

Malauradament, el senyor Mas morí el 1981 deixant els seus amics de Sant Feliu afligits, deixant també, però, la llavor d'una tasca ben feta que amb seguretat ha anat donant els seus fruits.

7.4. Esdeveniments més importants.

El 18 de setembre de 1939 es féu la inauguració oficial del curs escolar amb una missa a l'església parroquial, en no disposar d'un permís especial per fer-ho —missa de campanya— als solars de l'escola, «*cur-sándose invitación a la Comandancia Militar de la Plaza, Ayudantía de Marina, Jefatura Local de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. y Juzgado Municipal, debiéndose reunir las Autoridades en Ayuntamiento a las diez y media de la mañana*»⁽⁶¹⁾.

I, pel maig del 1940, la presència als Estudis Nous del senyor bisbe Josep Cartaïa coronà l'estrena del nou trajecte de l'ensenyament a la nostra població.

Els nois i noies de les escoles reberen el prelat amb aquesta cançó:

«Bienvenido a nuestra escuela, Ilustrísimo Pastor.

Vuestras tiernas ovejitas os saludan con amor.

¡Ay qué dicha! ¡Qué alegría!, recibir tan alto honor.

Bendito sea el que viene en nombre del Señor».

Lletra que es cantà seguint la cèlebre melodia de «l'oda a l'alegria» de la novena simfonia de Beethoven.

L'escola de noies s'instal·là a la planta de l'edifici, i la dels nois al

(60) JOSEP MAS I DALMAU, Psicopedagogia de la paràlisi cerebral Infantil. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1984.

(61) M.A. 1940 i Sec. XV, núm.21.

pis de dalt, constituint tres escoles nacionals de nois, dues unitàries de noies i dues de parvulari.

En començar el curs 1939-1940 ja es manifestà un mal —que esdevingué crònic els primers decennis d'aquesta nova etapa: la manca d'assistència a les classes a causa del treball dels nois i noies més grans a les fàbriques, tallers, etc. tot i que la llei regulava el treball de menors. Però les necessitats familiars manaven.

També es constatà el primer curs que als Estudis Nous hi havia desordre i indisciplina i, entre altres causes, hom ho atribuï a la manca de direcció.

Per aquesta raó, a partir d'aleshores, s'estudià la possibilitat de graduar les escoles, i el 1942 ja hom sol·licità el corresponent permís. Fins l'any 1948 no s'aconseguí formalment el reconeixement de les escoles com un Grup Escolar, encara que ja abans, de fet, funcionava en aquest règim.

Llavors foren nomenats director i directora Josep Mas —que exercia de director a les escoles de Palamós— i Àngels Viñas, respectivament. I alhora s'incorporaren al claustre mestres nous: Ramona Pla, Pere González i el senyor Joan Ferrer com agregat. També s'incorporà el mestre Josep Rigau, però el 1949 va ser destinat al preparatori d'ingrés de l'Institut Ramon Muntaner. El senyor Lluís Esteve, mestre de Begur, vingué a substituir-lo.

Curs de 1946-47 amb el senyor Lloveras.

Pel que fa a la pedagogia —sempre dins el marc de la tradicional—, cal destacar que els alumnes utilitzaren molt poc els llibres de text. L'explicació del mestre i la pissarra esdevingueren elements essencials a la classe, quan tota mena de material didàctic era escàs. En aquest sentit es feren famoses les explicacions d'història del mestre Mas, per l'apassionament que hi posava.

Per part dels alumnes, la còpia i el dibuix foren les tècniques més utilitzades.

Tot i els condicionaments polítics i religiosos del nou règim, les llibretes escolars (any 1940) d'alumnes del senyor Mas —de Josep Gay i de Lluís Palahí— són, encara avui, realment exemplars i revelen una tasca docent bona, un alt nivell de coneixements i un ensenyament digne i exigent.

El senyor Mas —que va tenir cura dels nois més grans—, junt amb els altres mestres, es va proposar d'aixecar el prestigi de l'escola pública a força de treball i de plena dedicació, amb reunions i conferències als pares, amb festivals i vetllades teatrals.

Es feren excursions amb els alumnes, com aquella de Plana Basarda que hem trobat explicada en una redacció. Sortides que s'aprofitaven per explicar història local als nois, tot rastrejant el terreny.

S'organitzaren campionats de futbol i d'escacs, amb participació dels mateixos mestres.

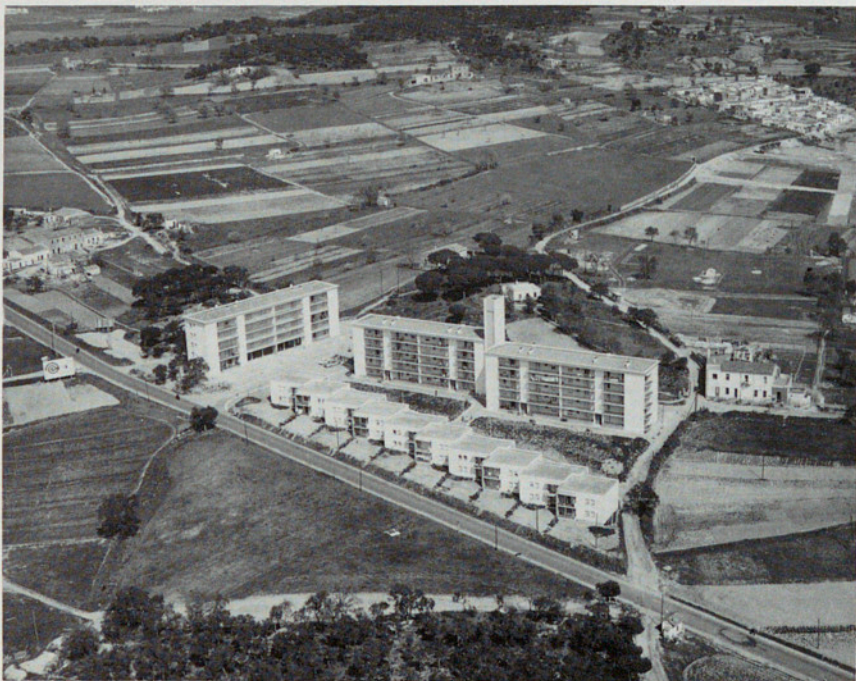
Més tard, el 1949 el senyor Mas presentà a l'Ajuntament la necessitat que els nois més grans fossin preparats per al món del treball, per a la feina pràctica i manual. Proposà la creació d'uns tallers de treballs artesans-artístics que es podrien fer amb fusta i suro; fer joguines, treballar amb marqueteria, etc. En fi, que calia iniciar-los en el món del treball, cosa que no feia ni podia fer l'escola.

8.— CREIXEMENT ECONÒMIC (1950-1970).

8.1. Cens escolar als anys de la immigració.

A partir de 1950 s'incicà arreu del país un procés de desenvolupament econòmic.

A Sant Feliu el turisme començà a ser important i, lentament, prengué un caràcter massiu, de volada industrial. El turisme, des del punt de vista laboral, vingué a incidir d'una manera providencial i positiva en un moment que la indústria surera i la pesca feia crisi. Es crearen llocs

Intensificació del procés immigratori. «Poble Nou» a la dreta de la fotografia a començaments dels anys seixanta.

de treball sobretot en el ram de la construcció, i en tot allò que es relacionava amb ella, en l'hosteleria i comerç.

Com a conseqüència de tot aquest procés es produí un fort corrent immigratori de famílies d'altres regions de l'estat —mà d'obra barata per a la construcció i turisme.

En general es pot dir que el creixement econòmic era un fet i que millorà el nivell de vida de la població, que es recuperà demogràficament. Dels 8.306 habitants del 1950 es passà als 12.508 del 1970.

Els governants i els polítics tecnòcrates del moment es veieren obligats a repensar el sistema educatiu, a cercar un sistema que anés més d'acord amb les necessitats professionals del desenvolupament capitalista iniciat. Sense deixar, però, d'utilitzar l'educació com a eina de control ideològic.

Per altra part, els pares de la nostra ciutat, amb una economia familiar més alleujada i còmoda, començaren a pensar en la possibilitat que

els seus fills tinguessin més oportunitats de promoció social que no pas ells.

Segons l'esmentada evolució demogràfica, el cens escolar es modificà absolutament. Es trencà l'estancament del període anterior i el nombre d'infants en edat escolar a poc a poc s'enfilà.

El 1955 el cens escolar de la nostra ciutat es distribuïa així:

De 2 a 4 anys	167 nens	133 nenes
De 4 a 6 anys	126 nens	100 nenes
De 6 a 12 anys	397 nens	314 nenes
De 12 a 15 anys	150 nens	149 nenes
	840 nens	696 nenes

Amb un total general de 1.536 infants.

Els d'assistència escolar obligatòria, de 6 a 12 anys, 548 (337 nens i 211 nenes) es matricularen a l'escola nacional, als Estudis Nous; i a l'escola privada 509 (256 nens i 253 nenes) a raó de:

150 als «Hermanos»

127 a les Carmelites

124 al Cor de Maria

108 al Liceu Abat Sunyer.

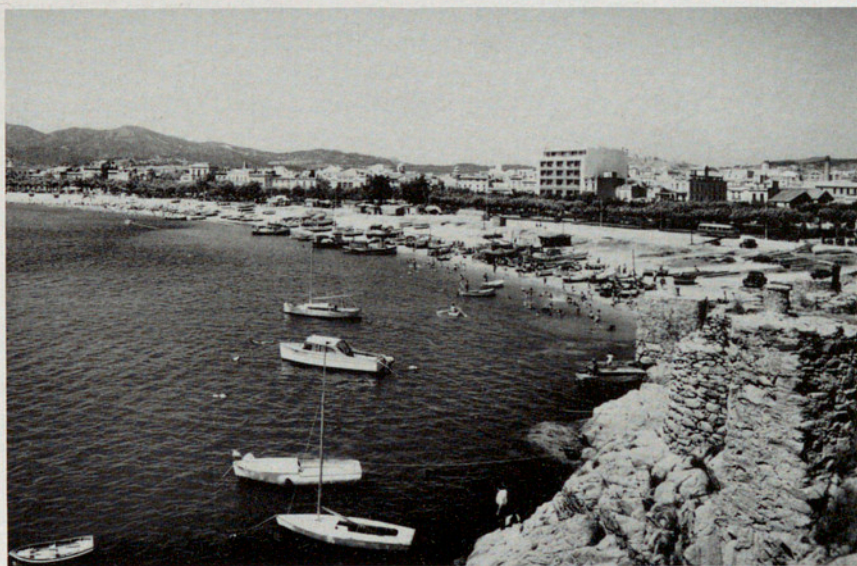
(En efecte, el 1952 el mestre Josep Mas i la professora Mª Lluïsa Llorens de l'antiga Acadèmia s'havien fusionat amb un altre grup de llicenciats i crearen el Liceu Abat Sunyer —Centre Reconegut Elemental d'Ensenyament Mitjà— amb totes les atribucions d'exàmens fins a quart curs, llevat dels de Grau, que es feien a Girona, per obtenir el títol de Batxillerat Elemental.

Tanmateix, els altres col·legis també es dedicaven o feien quelcom de l'ensenyament mitjà, cosa que dificultava els esforços per a la creació d'un sol Institut Nacional).

L'Ajuntament, conscient dels problemes d'escolarització que es començaven a plantejar a l'ensenyament públic, als Estudis Nous, s'adreçà a Inspecció Provincial exposant que el nombre d'alumnes matriculats al Grup Escolar —atribuït a la immigració i al prestigi que aquest havia aconseguit— exigia una solució ràpida i, de moment, mestres de suport.

Realment, el problema era ja preocupant per l'octubre de 1961, quan el nombre d'infants que volien anar als Estudis Nous arribà als 600, i es comptava amb quinze mestres i tres ajudants.

(També, però, anà en augment la matrícula dels col·legis privats —llevat del Liceu, per les raons abans exposades. El mateix any de 1961 el «*Sant Josep*» tenia 260 alumnes i vuit professors; el Cor de Maria 208

L'impacte del turisme es començà a reflectir al Passeig. El Passeig amb el «*Llevantí*». El Passeig amb el «*Reina Elisenda*».

i set professors i les Carmelites 200 i vuit professors. El Liceu 83 i catorze professors, però 142 el curs 1964-65).

Tot i que pel curs 1962-1963 ja s'havien construït les aules de Vilartagues —que absorberen força matrícula de pàrvuls—, el creixement de la demanda als Estudis Nous no s'aturà pas. Pel curs de 1966 els inscrits van ser 726. S'admeteren alumnes fins al límit, però així i tot trenta infants es quedaren sense escola.

I és que la política seguida era la d'anar posant pedaços als problemes d'escolarització; i no arribaven les solucions. Com digué el director del Grup Escolar, Joan Rutllan, «*lo que necesita la Enseñanza primaria en nuestra ciudad son ruedas nuevas y no parches viejos*»⁽⁶²⁾.

Al següent curs (1967) els alumnes eren 787, amb quinze mestres per atendre'ls. Hi havia, doncs, un excés de 333 infants.

Un nou pedaç fou el d'habilitar els passadissos dels Estudis Nous, i convertir-los en aules. Cosa que es féu amb el vist-i-plau d'Inspecció i com a mesura provisional. Perquè, mentrestant, el consistori havia decidit ampliar l'escola, amb la construcció d'un nou edifici⁽⁶³⁾. I, a més, s'iniciaren les obres del carrer Capmany, i a començaments de 1969 —finalitzades les obres— s'ocuparen aquells locals. Així es pogueren desallotjar els passadissos i es descongestionà una mica el Grup Escolar.

El curs 1969, un cop feta la matrícula dels alumnes que assistiren al Col·legi Nacional, es distribuïren així:

1 ^a A nens-mestre J. Roura	50 alumnes
1 ^a B mixta-mestra M. ^a Teresa Cufí	40 nens i 7 nenes
2 ^a A nens-mestre Jaume Calabuig	55 alumnes
2 ^a B mixta-mestra Dolors Corominas	37 nens i 14 nenes
3 ^a A nens-mestre Narcís Masferrer	45 alumnes
3 ^a i 4 ^a mixta Miquel Lope	15 (3 ^a) 18 (4 ^a) 5 nenes
4 ^a A nens mestre Joan Compañó	45 nens
5 ^a , 6 ^a , 7 ^a i 8 ^a Jaume Lloveras	42 alumnes
1 ^a Batxillerat Tomàs Rosés	38 mixta
2 ^a Batxillerat Joan Mateu	30 mixta
1 ^a nenes-mestra Nati Sureda	50 alumnes
2 ^a nenes-mestra Rosa Noguer	50 alumnes

(62) «*Àncora*», 20-X-1966.

(63) M.A. 1967.

3 ^è nenes-mestra Montserrat Serra	50 alumnes
4 ^è nenes-mestra Carme Camps	46 alumnes
5 ^è i 6 ^è nenes-mestra Elena Roca	47 alumnes
6 ^è , 7 ^è i 8 ^è nenes-mestra M. ^a Rosa Dalmau	32 alumnes

Un total de 716 alumnes, sense comptar els pàrvuls de 3 a 5 anys que Carme Gallego, Pilar Bonavia i Isabel Albertí tenien⁽⁶⁴⁾.

La població escolar total (de 2 a 14 anys) a Sant Feliu, era de 2.300 l'any 1970.

El 1968, efectivament, començaren les obres d'ampliació del Grup Escolar. Consistiren en la construcció de vuit aules amb un pressupost de quatre milions i mig. A la planta baixa hi anava un vestíbul, pati cobert i dues aules de 48 m² cadascuna. A la planta pis, hi farien les altres sis aules, també amb 48 m² cada una i amb una capacitat de 30 alumnes per aula; a més dels serveis i de la sala de professors.

Fou en aquesta època també quan el Liceu Abat Sunyer bregà de valent, no tan sols per sobreviure com a centre escolar sinó per emprendre el camí que menés al reconeixement d'Institut Nacional d'Ensenyament Mitjà. Calia, però, abandonar el vell casalot de la Divina Pastora per instal·lar-se en un lloc més adient, a la muntanya de Sant Elm. El senyor Eduard Cros i Rojas cedí desinteressadament els terrenys. El Municipi i el Patronat feren la resta. Però l'autèntica promotora del centre nou va ser la directora del Liceu, Margarita Wirsing i Bordas, capdavantera de l'ensenyament mitjà a casa nostra.

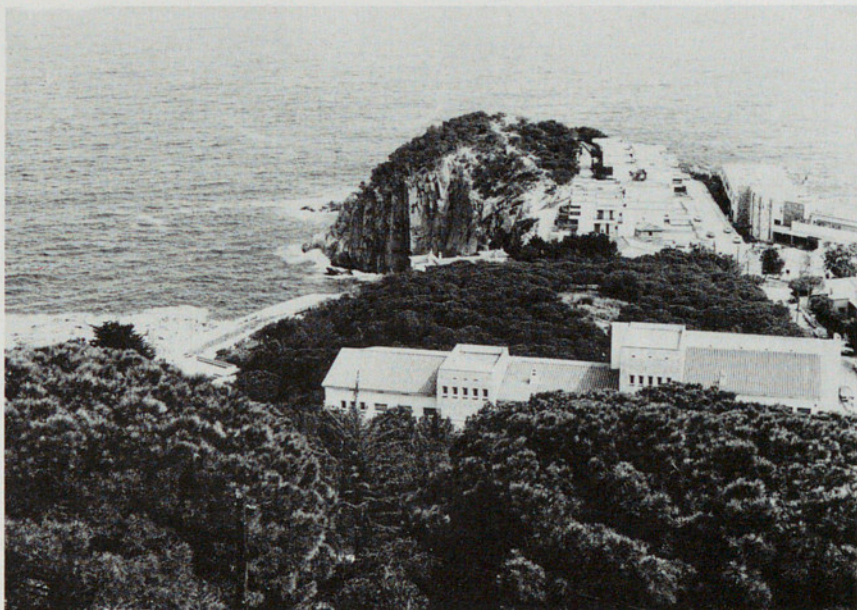
L'estiu de 1963 es col·locà la primera pedra de l'edifici dissenyat per l'arquitecte Francesc Surís, i l'octubre de 1965 ja s'inagurà⁽⁶⁵⁾.

8.2. Claustre de mestres

Sense pretendre de fer una relació exhaustiva de tots els mestres que han passat pels Estudis Nous en aquests vint anys —que han estat molts—, em limito a ressenyar els més importants pels anys que hi han dedicat— i que alguns encara hi dediquen!

(64) Llibre d'actes de l'escola Gaziel.

(65) «*Àncora*», 7-VII-1960, 15-IX-1960; Primavera 1961; 24-VIII-1961; 8-VIII-1963; 21-X-1965; 28-X-1965.

Institut de Batxillerat Liceu Abat Sunyer. El 1963 es col·locà la primera pedra i el 1965 va ser inaugurat.

Quant a les mestresses, el decenni dels anys cinquanta formaren el cos docent Àngels Viñas, Antònia Aguilar, Rosa Vidal i M.ª Rosa Dalmau. Més tard, s'incorporà ja Carme Gallego.

Al principi la direcció la portà Teresa Viñolas, a qui substituï temporalment la senyora Dalmau.

I, com a auxiliars, continuaven Cecília Cateura, Magda Serra i Francesca Audet. També, per un temps, ho fou Pilar Thomàs.

El 1962 tingueren lloc alguns canvis notoris. M.ª Carme Agustí i Barri prengué possessió com a directora de l'escola de noies; Nativitat Sureda i Vilà com a mestra de segon curs. Mentre que Josepa Rivas i Raso i M.ª Rosa Noguer i Joli foren nomenades per a les noves aules de Vilar-tagues, a punt de ser inaugurades.

M.ª Rosa Noguer, però, aviat tornà al Grup Escolar i, successivament, s'anaren incorporant al claustre Carme Camps, Pilar Bonavia, Elena Roca i Montserrat Serra.

A «*doña Antònia*» li arribà la jubilació el 1966.

Pel que fa als mestres, del primer grup seguia el senyor Mas i el senyor

Mestres del 1952 (d'esquerra a dreta): Miquel Juhera, Narcís Masferrer, Jaume Lloveras, Benet Brugué i Lluís Esteva. Mestresses: Rosa Vidal, Teresa Viñolas, Antònia Aguilar i Àngels Viñas. Davant: Magda Serra i Cecília Cateura.

Lloveras. Lluís Esteva ja hi era i Narcís Masferrer s'uní ben aviat al claustre, així com Joan Compañó, que tornà a l'escola.

D'interins i substituïts en passaren molts pels Estudis. De tots aquests, potser, cal remarcar la presència de l'antic mestre de l'Escola Horaciana, Galo Mallol, els cursos 1959-1961.

Al grup masculí de mestres s'hi anaren sumant consecutivament Joan Rutllan, Tomàs Rosés i Anselm Sánchez.

Entretant, el senyor Mas, com ja he dit, a començaments del 1962 deixà l'escola. I Lluís Esteva es jubilà a finals de 1966.

A partir del curs 1963-1964 el col·legi es convertí en Agrupació Escolar Mixta i, des de llavors, ja no es pot parlar d'escola de noies i d'escola de nois, ni de mestresses i mestres, etc., sinó d'un sol equip pedagògic que, després de dirigir-lo M.ª Carme Agustí i, provisionalment, Jaume Lloveras, el portà Joan Rutllan a partir de 1964.

Mestres disfressats: Masferrer, Lloveras i Juhera, amb els senyors Escriba i Soler. Imitant un famós programa de ràdio, el 1952.

Sembla que la presència, dins del claustre de mestres, de guixolencs i de matrimonis docents, féu possible la constitució d'un nucli de l'equip pedagògic que li donà una certa estabilitat i cohesió.

La bona harmonia, entre aquests, es reflectí en algunes de les sortides que feren.

Els sous dels mestres continuaren essent baixos, la qual cosa d'alguna manera els obligà a seguir fent classes particulars i permanències, en detriment de la qualitat de l'ensenyament públic, com ho hagué de reconèixer la directora M.^a del Carme Agustí⁽⁶⁶⁾.

(66) LLibre d'actes d'Inspecció. Escola Gaziel.

Joan Rutllan i Pla fou molts anys director dels Estudis Nous.

Els mestres d'excursió a Romanyà.

No era possible una dedicació plena a la seva feina d'educadors. I la professió de mestre exigeix una actualització constant de la seva formació teòrica, didàctica i tècnica. La seva formació havia de ser —ha de ser— permanent, i no tan sols pel que fa als coneixements sinó també pel que fa a la seva pròpia actitud davant els alumnes.

8.3. La tasca dels inspectors.

En iniciar-se aquest període, la tasca dels inspectors en les seves visites a l'escola es movia en el terreny del més purament formal i retòric: felicitacions, recordar lleis, informar de l'existència de llet i formatge a distribuir entre els alumnes, etc.

Les ressenyes literàries del Llibre d'Inspecció fetes per l'inspector mossèn Dorca són realment delicioses. Vegeu-ne algunes:

«*Visita ordinaria de Inspección.- Maestra: Dña. Rosa Vidal*

A los lauros anteriores, que se leen sabrosamente en los informes precedentes, el Inspector que hoy suscribe quisiera unir los suyos. Lauros abundantes para tejer, cual laureles perfumados, una primorosa corona con que premiar la dilatada labor, de paciencia benedictina, la sabia tarea, de eficacia indudable, la difícil profesión de maestra parvulista, en donde los niños son aún ángeles, por la Sra. Vidal.

Cuando, al atardecer de un día lleno de sol y de hermosura, se contempla, a veces, la luz crepuscular, uno siente en el alma la tristeza de la brillante jornada que se va y el presentimiento de las sombras que ya amenazan.

Y uno piensa para sí: ¡Qué lástima que en este mundo no hayan días eternos!

No, los días eternos, los lauros eternos, los premios eternos no caben en las escasas dimensiones de una jornada. Necesitan la anchura infinita de la misma Eternidad».

«*Maestro: D. Luis Esteva Cruañas.*

De antiguo conocíamos a este excelente maestro, en la escuelita de Bagur, donde en el orden cultural realizó maravillas. Verdaderas filigranas, que en su día admiramos y aplaudimos.

Y la flor no puede desprenderse de su hermosura y de su perfume, mientras vive lozana. Le siguen por doquier, como el rayo de luz es inseparable del sol.

El Sr. Esteva continúa en S. Feliu de Guíxols, la labor pedagógica

de siempre, que hasta en lo material deja huellas: su aula n.º 4, en el inmueble que ocupan las Unitarias Nacionales de esta ciudad, destaca por su belleza.

Recordemos siempre, y no lo perdamos nunca de vista, que mañana el siervo que recibió cinco talentos deberá dar cuenta de los cinco. A quien se le dió más, más se le deberá exigir».

«Maestro: D. Narciso Masferrer.

Girada visita a esta Unitaria, nos sentimos complacidos de la actuación de su maestro, hondamente impresionados de la perfecta disciplina en que se desenvuelve el hacer escolar.

Su maestro, experto dibujante, ha de ir grabando en el alma de sus alumnos una imagen, la más exacta posible, del eterno modelo de predestinados, Cristo Jesús».

A partir del 1960 sembla que l'actuació dels inspectors havia canviat força. Amb l'inspector Josep Mª Castro, almenys es tractaren qüestions greus de l'ensenyament, com la problemàtica del bilingüisme. (Encara

L'escola de nois pels volts de l'any 1957.

que era de l'opinió que el castellà s'havia de parlar sobretot als primers graus de l'ensenyament, i de reservar l'estudi del català —com assignatura— per als últims anys de l'ensenyament!). Però també, el mateix inspector, tractà de la necessitat de la programació i de fer proves objectives. Advertí els nostres mestres de la seva excessiva preocupació per la instrucció, deixant de banda l'aspecte educatiu. I es parlà d'educació integral, etc.

El 1963, l'inspector Lluís Bastons continuà en aquella direcció, animà els mestres a posar el «cor» en la seva professió. I comptant amb la seva presència, el claustre desenvolupà temes d'evident interès pedagògic. El senyor Mas exposà el tema del «*Treball en equip en la didàctica de les ciències*»; Jaume Lloveras el de la «*Metodologia de la geografia*»; Carme Agustí el del «*Valor del diàleg en el camp educatiu. El diàleg psicopedagògic*»; Lluís Esteva, amb diapositives, exposà el tema de la prehistòria a la comarca guixolenc, etc.

Per a mi, un dels treballs realitzats pels mestres que desvetllà més interès fou el de la mestra Carme Agustí, titulat «*El treball escolar i la seva comprovació*». Es tractava d'un treball elaborat a partir de les da-

Excursió a Sant Baldiri i Pedralta amb els mestres Mas i Lloveras, el 19 de febrer de 1958.

Començament dels anys seixanta. A la dreta de la fotografia abans d'afegir-hi el menjador.

des obtingudes, d'octubre a desembre de 1963, de 390 alumnes dels Estudis Nous.

El resultat de l'estudi de la directora fou aquest: només el 25% dels alumnes dels Estudis Nous, objectivament, podria promocionar. És a dir, que hi hauria un 75% de «*fracàs escolar*», com en diríem avui.

I establí les causes d'aquest «*fracàs*»: la immigració que determinava en molts alumnes un escàs desenvolupament fisiològic i tares hereditàries, desplaçament dels nois i noies immigrants i el bilingüisme. Sobre els immigrants deia: «*el derroche a que se lanzan al disponer de dinero y tener con que gastarlo les lleva a un desenfreno que les distrae de todo trabajo intelectual medianamente eficaz*». La majoria dels alumnes eren fills de pares analfabets, que sovint començaven tard l'escolarització i l'acabaven abans d'hora a fi de poder anar a treballar.

Una classe del Grup Escolar, aquell any, comptava amb 24 alumnes immigrants i només 9 autòctons.

I, finalment, s'apuntaven altres motius, com el descontentament que hi havia entre els mestres, els inconvenients de no poder tenir plena dedicació a la feina escolar i a la manca de preparació en tècniques modernes sobre didàctica.

És clar que avui es pot dubtar molt que la causa d'aquell fracàs fos, sobretot, el fenomen de la immigració, però en tot cas representa —aquest estudi— la mentalitat dels educadors i reflecteix una impressió generalitzada entre la població catalanoparlant.

No és lògic pensar que el primer factor que condueix al fracàs sigui el propi alumne, sense qüestionar l'actitud dels educadors, l'escola, els programes, el sistema educatiu i la mateixa societat.

Tanmateix, ja era molt positiu que els mestres es plantegessin aquests problemes educatius, pedagògics, i s'allunyessin una mica de la problemàtica econòmica i legalista.

8.4. Qüestions i recursos pedagògics.

No crec que es pugui parlar d'una línia pedagògica comuna ni d'un projecte educatiu, compartit per tot el col·legi, durant aquesta etapa.

En tot cas, i molt genèricament, es pot dir que es continuava treballant dins l'enquadrament de la pedagogia tradicional; és a dir, centrada en els interessos de la societat adulta. Com el llit de Procusto —de què en parlà el senyor Mas— l'alumne s'havia d'adaptar al sistema educatiu, i no al revés; preocupada només per l'ordre i la disciplina, i desen-

volupant com a valors —i únics— l'obediència, la submissió, el respecte a l'autoritat, la competitivitat, etc.

Les «*Normas Escolares*» que els alumnes havien d'apuntar a la llibreta en començar el curs de 1962 revelen quelcom d'això.

1ª Es obligación de todos los alumnos presentarse a la escuela debidamente limpios, aseados y peinados. Los niños que no reúnan estas condiciones no serán admitidos a clase.

2ª Como la puntualidad es necesaria para el buen funcionamiento de la clase los alumnos que lleguen 20 minutos tarde sin causa justificada no les será permitida la entrada.

3ª Durante el canto del Himno Nacional y mientras se iza la bandera, todos los alumnos tienen la obligación de mantenerse en actitud de firmes y en el más completo silencio.

4ª Está terminadamente prohibido jugar, correr y gritar en el pasillo del Grupo Escolar.

5ª Se considera una falta muy grave y serán severamente castigados los niños que escriban, dibujen o ensucien las paredes.

6ª Como que por el lenguaje se conoce la cultura de las personas todos los alumnos deben abstenerse de blasfemar y usar palabras feas y asquerosas.

7ª No está permitido bajar a la riera sin motivo justificado.

8ª Los árboles deben respetarse. Los niños que suban a un árbol o rompan sus ramas serán castigados.

9ª Cuando el Sr. maestro tenga que ausentarse de la clase, los alumnos no deben alterar el orden, ni armar alboroto, pues a los culpables se les anotará una falta a la Cartilla de Escolaridad.

10ª Como es una falta grave de educación pelearse y tirarse piedras, se considera una falta grave el alumno que haga uno de dichos actos.

11ª No debe tirarse ningún papel en ninguna de las dependencias de la escuela, excepto en las papeleras designadas para ello.

12ª El alumno que por imprudencia rompe un cristal de la escuela está obligado a pagar su importe.

13ª Los niños que cometan varias faltas y no se corrijan serán juzgados por el tribunal de maestros y podrán ser expulsados de la escuela.

14ª Teniendo en cuenta que la matrícula de la escuela está completa y existen niños en espera de vacante, se ha dispuesto que el que cometa 10 faltas de asistencias no justificadas será expulsado de la escuela y su plaza será ocupada por otro alumno.

15ª Todos los alumnos están obligados a comportarse tanto fuera como

Fraga Iribarne visità la ciutat. El règim franquista no permetia que es qüestionés el seu muntatge polític.

dentro del edificio del Grupo Escolar de acuerdo con las normas, a fin de enaltecer a sus maestros y el buen nombre de la escuela donde se les instruye y educa».

Val a dir, però, que el greu problema de l'escolarització obligatòria predominava per sobre de totes les altres qüestions pedagògiques. He d'insistir: la necessitat de no deixar infants sense escola exigí dels mestres del Grup autèntics esforços. Aules amb excés d'alumnes, classes als passadissos, etc., tot plegat feia impossible l'observació i el seguiment del ritme i maduració de cada nen. En aquelles condicions, amb mancança de material didàctic, amb problemes d'infraestructura i havent d'organitzar els mestres el menjador, no es podien pas fer filigranes pedagògiques.

Molt o bona part de l'esforç i del temps del director —i del claustre— s'esmerçava en gestions per anivellar i tancar el pati, fer la paret de la riera, pintar les aules, neteja, estufes, pati dels pàrvuls, etc.

És evident que, tot i que aquests condicionaments o limitacions generals —que no afectaren només al nostre Grup Escolar sinó totes les altres escoles—, cada mestre a la seva classe gaudia de suficient llibertat per aplicar la seva «*filosofia*» de l'educació, per poder fer bona aquella

dita castellana «*cada maestrillo tiene su librillo*». I així en unes classes hi havia més ordre i disciplina que en altres; cada professor tenia la seva pròpia didàctica de les diferents assignatures, etc.

Un altre tret de l'educació tradicional que es continuava reproduint, va ser el de transmetre una cultura allunyada de la realitat dels infants —no s'estudiava ni geografia ni història local-comarcal, ni cap contingut català—, i el voler comunicar una ideologia religiosa i política dogmàtica...

Malgrat els canvis socio-econòmics que tenien lloc, el règim franquista no permetia que es controvertís o posés en dubte el seu muntatge ideològic.

Començava l'any 1969, i les reivindicacions del moviment obrer i estudiantil es continuaven intensificant i propagant. El claustre, en sessió extraordinària, acordà de trametre al Cap d'Estat i al Ministre d'Educació i Ciència una carta d'adhesió a la política del «*Caudillo y su equipo ministerial*»⁽⁶⁷⁾. És de suposar que els mestres, com a funcionaris, es veieren compel·lits a fer-ho.

D'altra banda, els escolars a les seves llibretes seguien ressenyant les conegudes «*Consignas*». Enumero alguns títols: «*El Generalísimo*», «*Día de la Hispanidad*», «*La vocación de España*», «*La grandeza de España*», «*Las banderas*», «*El escudo nacional*», «*El yugo y las flechas*», «*Por el imperio hacia Dios*», «*Lepanto*», etc. La història d'Espanya continuava essent monolítica, no presentava ni una esquerda.

Una d'exemple: «*Causas del Alzamiento*»

«*Cuando España se aparta de su vocación, de su destino en el mundo que es el de propagar la civilización cristiana, enciéndose en su interior la hoguera fatal de las luchas y de la anarquía.*

Durante los años de la República la curva de descenso fué tan pronunciada que nuestra Patria encadenada por los partidos políticos, las luchas de clases y la persecución religiosa tuvo necesidad de un remedio heroico que cristalizó en el Glorioso Movimiento Nacional» (1953).

Pel febrer de 1954 l'Ajuntament acordà «*establecer con el título de Premios de Liberación de la Cuidad de San Feliu de Guíxols sus premios anuales de 100 ptas. cada uno y otros tantos de 50 ptas. para aquellos alumnos de las Escuelas de esta ciudad que más se hayan distinguido por su estudio, aplicación y asistencia a las clases durante el curso escolar*»⁽⁶⁸⁾. Premis que serien lliurats el «*18 de Julio*».

(67) Llibre d'actes del claustre, 29-I-1969.

(68) M.A. 1951-56.

Lliurament de premis «18 de julio», l'any 1959.

Alumnes dels Estudis a la processó de Corpus del 1954. També hi anava en Toni Cruz de la Trinca.

Hi havia un premi especial per al millor alumne de cada centre, i diversos d'aplicació i educació.

Se seguien fent les classes de religió i es participava igualment, com a escola, en les festes de l'Església Catòlica: l'explicació de l'Evangelí del dissabte al matí, l'assistència a missa, confessions massives, processons de Corpus, Santa Missió, etc. Sí, els alumnes de les Escoles Nacio-

Grup d'alumnes participant en la Santa Missió de 1959.

nals prengueren part —com els altres col·legis, és clar— en la Santa Missió del 1959. Després de la missa de comunió *«siguió una algre manifestación por las calles»*. Els nois del Grup imitaren un Ajuntament; alcalde i regidors, precedits per la *«bandera»*, en llurs parlaments invitaren a tothom a la Missió⁽⁶⁹⁾.

Cap a finals dels anys seixanta, però, es notà una certa relaxació quant a les pràctiques religioses. A partir del 1967, la catequesis s'organitzà d'una altra manera, fora de les escoles, i a les processons, confessions i misses s'hi aniria particularment.

«Considerando que el tiempo empleado en izar banderas, cantar y rezar, mañana y tarde, teniendo que formar filas es considerable y que

(69) «Àncora», 22-X-1959.

muchas clases rezan en el interior de las aulas, se acuerda sólo cantar e izar la bandera por las mañanas».

1956. Inauguració de la Biblioteca de la Caixa de Pensions.

Hissar i arriar la bandera es feia «*con todos los alumnos formados en el pasillo. Los dos primeros de cada clase por rotación se encargarán de izarla y arriarla*»⁽⁷⁰⁾.

La còpia i el dibuix a la llibreta de cada alumne persistiren com a eines fonamentals del treball escolar.

Tanmateix, en aquest temps es començaren a utilitzar molt més els llibres de text. La majoria d'ells eren de l'editorial Dalmau Carles, Pla, S.A.: les memorables enciclopèdies, «*El Nuevo Camarada*», etc.

Cal destacar-ne, però, las «*Lecciones de cosas —método completo de lectura—*» i «*Infancia*», il·lustrats per Narmas, el mestre de l'escola, Narcís Masferrer.

(70) Llibres d'actes dels claustre, 5-X-1969 i 17-III-1969.

Per altra part, entre donacions i adquisicions, als Estudis s'anava formant una biblioteca escolar, que els alumnes podrien utilitzar. I, a més, amb la inauguració de la biblioteca de la Caixa (1956) es completà aquest servei als estudiants.

Respecte als recursos didàctics emprats a l'escola, en temps del senyor Mas es feren algunes sortides amb els alumnes, a Sant Baldiri i Pedralta, per exemple.

Després, amb la massificació de les aules, no tingueren continuïtat. En tot cas, esporàdicament, es feia alguna excursió per mar, aprofitant la invitació dels propietaris dels «Cruceros Costa Brava».

En canvi, s'anaren institucionalitzant algunes festes, sobretot la de final de curs.

A partir del 1950 la ràdio i els seus programes entraren a l'escola. Tant és així que el 1952 professors i alumnes conjuntament, a la Catequística, imitaren un programa radiofònic, el famós examen d'en Maginet. D'aquesta representació, n'ha restat testimoni fotogràfic.

I el 1968 algunes classes participaren en el concurs «*Así es la provincia*».

Sovint l'escola aprofità, com a recurs pedagògic, les qualitats de bon dibuixant del senyor Masferrer, per muntar murals o per animar diferents campanyes, com la de circulació.

1952. Els mestres, Esteva, Brugué, Lloveras (dret), Masferrer i Juhera. El mestre Benet Brugué i Riera (1889-1971) havia tornat a l'escola el 1947.

Alhora, començaren a entrar lentament al centre els mitjans àudiovisuals: projectors de diapositives, tocadiscos, magnetòfons i televisió. A més, les màquines d'escriure i la multicopista farien possible la confecció d'una revista i d'arribar més fàcilment als pares.

Pel que fa a l'estudi de les ciències, ben aviat es comptà amb diversos equips d'ENOSA.

Paral·lelament es fomentava l'esport. El 1967 s'estrenà el camp de futbol. Escacs, bàsquet i atletisme eren activitats normals a l'escola, i es competia amb altres equips de fora.

Al final d'aquesta època també, el claustre reemprengué temes com el de la coeducació i el de fer a l'escola graus paral·lels. S'utilitzaven mètodes més actius, com el de fer estudiar aritmètica a partir d'una estadística feta a la mateixa escola.

Alguna vegada, s'introduí a les aules el teatre infantil.

El 1968 s'instituí al col·legi la «*festa de l'arbre*», amb participació de tots amb poesies i cançons. Cada classe hi plantaria el seu arbre i en tindria cura. Llavors, caldria aprofitar-la, aquella festa, com a recurs educatiu.

S'insistia en la importància del pati, com a lloc ideal per observar i conèixer els alumnes, donat que allí era on es manifestaven amb més llibertat, en els jocs.

En una enquesta feta pel febrer de 1969, sobre el nom que voldrien per a la seva escola, sortí segons nombre de vots i per aquest ordre: «*Ga-ziel*», Juli Garreta, Garbí i Catalunya⁽⁷¹⁾, com a més importants.

Tot això últim, indicaria que d'alguna manera els aires de la renovació pedagògica entraven a l'escola.

9. DELS ANYS SETANTA ENÇÀ.

Abans d'acabar aquesta nova etapa de l'ensenyament a Sant Feliu cal advertir que la manca de perspectiva històrica suficient, la rapidesa amb què s'han produït els darrers canvis en aquest camp i la manca de moltes dades fan difícil una interpretació —en realitat, la història és interpretació i no acumulació de dades— i, per tant, hi restaran uns buits.

Tanmateix, aquest intent d'aproximació a la història de l'ensenyament estaria més mancat si, malgrat les dificultats, no s'hi ressenyessin els fets més importants de la vida de l'escola, que han tingut lloc últimament.

(71) Llibre d'actes del claustre, 21-II-1969.

Els petits de l'escola fent teatre. A partir dels anys setanta l'escola «Gaziel» intentà d'introduir una metodologia més activa.

El 1970 la Llei General d'Educació comportà un canvi en l'ensenyament, puix que restructurava els estudis generals, tècnics i superiors. En la Llei l'ensenyament pre-escolar no era contemplat com a obligatori ni gratuït, i es deixava a mans de la iniciativa privada. Un cop acabat el període obligatori d'EGB, uns alumnes obtindrien el Certificat Escolar per a ingressar a una devaluada Formació Professional; altres sortien amb el Graduat Escolar per accedir al BUP. Després, la llei de Selectivitat acabaria de fer-ne la tria. És a dir, que l'èxit o el fracàs escolar no faria altra cosa que reproduir les desigualtats o diferències socials —més o menys— de la societat.

D'altra banda, la política de subvencions a l'escola privada aniria en augment.

Les contradiccions d'aquesta Llei d'Educació són a bastament conegudes per tothom. No cal, doncs, ara i aquí explicar-les.

Tot i que el reconeixement legal de l'ensenyament del català estava previst a la Llei, fins a l'any 1975 no s'autoritza de forma experimental el seu ensenyament.

L'any 1975, amb la mort de Franco, s'inicià una etapa de transició

política i de canvi que desembocaria en la Constitució de 1978, de la qual l'article 27 establiria el marc bàsic en matèria d'ensenyament; i la Llei Orgànica Reguladora del Dret a l'Educació (LODE, 1985) en seria el desplegament legislatiu.

Alhora, amb l'Estatut de 1979 la Generalitat de Catalunya recuperà les competències plenes —no exclusives— en matèria d'ensenyament en tots els seus nivells.

De forma paral·lela, a partir del 1970 s'anà engruixint el moviment d'ensenyants que des dels anys seixanta lluitaven per la renovació pedagògica del nostre ensenyament, que enllaçava amb la tradició escolar catalana de la pre-guerra i que tenia com a eix la institució Rosa Sensat. En la novena Escola d'Estiu (1975) hi participàrem 2.850 ensenyants.

Aquell moviment, avui, conflueix cap a un Moviment de Renovació Pedagògica que té com a objectiu una Nova Escola Pública Catalana de qualitat per a tothom.

Però, després de deu anys d'experiència democràtica, les coses han canviat molt. El voluntarisme dels mestres —sembla— ha anat de baixa, ja que, més conscients de la seva professionalitat —encara de poc prestigi social—, esperen que sigui l'Administració la qui, amb l'augment de pressupostos, faci possible la seva formació permanent.

El projecte de carrera docent elaborat darrerament pel Ministeri d'Educació ha estat refusat per una gran majoria del professorat, sense que s'hagi presentat una altra alternativa. I, per tant, ha incidit en l'increment del desconsort que regna entre els educadors.

És indubtable que el desencís i el desànim s'ha generalitzat, i afecta també els altres col·lectius que integren la institució escolar.

Mentre s'estaven produint tots aquests canvis polítics, legals, etc., a Sant Feliu arribaven les solucions al problema d'escolarització que s'havia plantejat en l'etapa anterior: es crearen dues escoles públiques més, la del Baldiri Reixach i la de l'Estació.

El Grup Escolar o els Estudis Nous canvià de nom, fent seu el pseudònim «GAZIEL» de l'il·lustre escriptor guixolenc Agustí Calvet, i ha esdevingut una escola pública més.

En tot aquest procés, realment positiu, de transformació de l'ensenyament guixolenc, l'Associació de Pares d'Alumnes hi ha jugat un paper importantíssim.

Grup d'alumnes fent treballs manuals.
Avui, grup del parvulari treballant a classe.

9.1. En camí de resoldre el problema d'escolarització.

La corva ascendent de població, durant el decenni dels setanta, no es deturà. Per tant, l'excés de matrícula a l'única escola pública —ara Col·legi Nacional Mixt— s'incrementava, agreujant la situació.

El curs 1970-1971 eren 924 els alumnes, que els distribuïren d'aquesta manera:

E.G.B.	1 ^è nenes	58 alumnes.	Mestra: Nati Sureda.
	1 ^è nens	60 alumnes.	Mestre: Antoni Agustí.
	1 ^è mixt	60 alumnes.	Mestra: Josepa Canedo.
	2 ⁿ nens	55 alumnes.	Mestre: Jaume Calabuig.
	2 ⁿ nenes	55 alumnes.	Mestra: M ^a Rosa Noguer.
	2 ⁿ i 3 ^è	41 mixt.	Mestra: Dolors Corominas.
	3 ^è nens	48 alumnes.	Mestre: Narcís Masferrer.
	3 ^è nenes	48 alumnes.	Mestra: Montserrat Serra.
	3 ^è mixt	48 alumnes.	Mestre: Miquel Lope.
	4 ^è nens	45 alumnes.	Mestre: Joan Compañó.
	4 ^è nenes	45 alumnes.	Mestra: Carme Camps.
	4 ^è mixt	45 alumnes.	Mestre: Tomàs Rosés.

Ensenyament primari a extingir:

5 ^è mixt	50 alumnes.	Mestra: Elena Roca.
6 ^è , 7 ^è , 8 ^è	38 nenes.	Mestra: M ^a Rosa Dalmau.
6 ^è , 7 ^è , 8 ^è	48 nens.	Mestre: Jaume Lloveras.

Batxillerat de 1 ^è	33.	Mestre: Joan Mateu.
Batxillerat de 2 ⁿ	12.	Mestre: Joan Rutllan

Pàrvuls nens:	65 a càrrec de Pilar Bonavia i Srta. Audet.
Pàrvuls nenes:	65 a càrrec de Carme Gallego i Srta. Serra.
Pàrvuls mixta:	70 a càrrec de Srtes. Ponts i Lloveras.

I el curs que començà el 1974, el col·legi tenia un total de 1.298 alumnes (167 a preescolar; 780 a 1^a etapa i 351 a 2^a etapa d'EGB). Ocupaven en total 32 aules. D'aquestes, cinc eren a l'antic convent de les «*Veïlladores*» del carrer del Mall i tres al carrer Capmany.

I, al curs següent, s'arribà als 1.448 alumnes.

La petita escola graduada, també mixta, de Vilartagues l'any 1974 tenia un total de 194 alumnes. Dos cursos de preescolar (de 51 i 46 alumnes) i dos d'EGB (1^è de 48 alumnes i 2ⁿ amb 49). De les quatre aules

ocupades, una era molt petita ja que era el resultat d'adaptar el porxo com a aula, donada l'emergència que hi havia.

Mentre, el panorama de l'ensenyament a la nostra Ciutat s'anava modificant profundament.

Els religiosos de la Doctrina Cristiana havien deixat el col·legi Sant Josep, i el bisbat de Girona n'assumí la titularitat. Era un centre privat subvencionat per l'Estat, amb un total de 301 alumnes distribuït en vuit aules d'EGB i amb vuit professors, pel que fa a l'any 1974.

El mateix any, el col·legi Cor de Maria —privat subvencionat— tenia 550 alumnes; quatre cursos de preescolar i vuit d'EGB, amb un promig per aula de 40 alumnes. Comptava amb 12 aules i 13 professors.

El centre que les religioses Carmelites tenien al carrer Capmany, que impartia classes de preescolar, ensenyament primari i secundari, tancà les seves portes en iniciar-se aquesta etapa.

Pel que fa a l'ensenyament secundari, el Liceu Abat Sunyer, ja Institut Nacional d'Ensenyament Mitjà, tenia 343 alumnes el 1974; ocupava 14 aules, amb 21 professors.

I el curs 1975-1976 començà l'ensenyament de Formació Professional. S'hi podien seguir estudis administratius i d'electricitat, amb coneixements teòrics comuns i, ensembles, tècnics i pràctics.

Cal esmentar també que a Sant Feliu, de temps, venia funcionant una guarderia Infantil Municipal al carrer de Sant Domènec, que com els altres centres anava incrementant el nombre d'infants que sol·licitaven els seus serveis. Si el 1974 hi havia 30 infants, el 1978 en tenia 70⁽⁷²⁾.

Per fi, el 1974 s'aconseguí l'aprovació definitiva d'un altre centre escolar públic d'E.G.B. que s'emplaçaria a Vilartagues.

El febrer de 1975 començaren les obres, i un any després s'inaugurà —no oficialment— el col·legi, al qual es donà el nom del pedagog de segle XVIII, mossèn Baldiri Reixach, per ser fill de Bell.lloc, de les nostres contrades.

Ara sí que es pogueren suprimir les aules habilitades del carrer Capmany.

El 1978, la població escolar guixolenc, de centres oficials, es repartia així:

Guarderia Municipal	70 alumnes i 2 professors
Escola pública GAZIEL	827 alumnes i 25 professors

(72) Llibre d'actes del claustre, foli 54 i 55; «Àncora», Nadal 1974. Butlletí de l'Associació, núm.49 i 85.

Escola pública BALDIRI R.
Ensenyament Professional
Ensenyament Batxillerat

927 alumnes i 27 professors
326 alumnes i 21 professors
375 alumnes i 26 professors

Solar on s'hi construiria l'escola pública de Vilartagues. El 1975 començaren les obres.

El col·legi Baldiri Reixach inaugurat el 1976.

L'escola de l'«Estació» s'estrenà el 1981.

En total, 2.525 alumnes i 101 professors integraven aquell any el nostre ensenyament públic; 325ª més que el curs anterior.

Però el problema d'una plena escolarització no estava del tot resolt. Al Baldiri Reixach, el 1979, se'n registrà un total de 126 alumnes més que el curs anterior; i al Gaziell 154. I tornem-hi, a cercar noves aules! El Gaziell, a més, hagué d'instal·lar provisionalment una aula al laboratori. I el Baldiri Reixach hagué d'improvisar tres aules de preescolar a l'església de Vilartagues, a càrrec del Municipi.

Un cop resolt el problema de les tres aules del Baldiri, de nou s'iniciaren gestions per aconseguir el «tercer» col·legi d'EGB públic.

En efecte, el 1979 el BOE anunciava ja la subhasta per a la construcció d'un altre centre d'Educació General Bàsica de setze unitats a la nostra Ciutat, amb un pressupost de 56.704.227 pessetes, i en un termini d'execució d'onze mesos, amb capacitat de 640 places.

Pel març del 1980 s'emprengué les obres de la tercera escola pública als terrenys de l'antiga Estació del Tren.

El curs 1981-1982 s'estrenà, essent la primera directora del centre la mestra Carme Camps i Martí⁽⁷³⁾.

(73) «Àncora», 3-IX-1981.

D'aquesta manera el nombre d'estudiants que assistirien al Gaziell s'aniria normalitzant.

En data d'1 d'octubre de 1985, en els nivells de preescolar i d'EGB, les escoles públiques de Sant Feliu tenien la matrícula següent:

MATRÍCULA ESCOLAR EN ELS NIVELLS DE PREESCOLAR I E.G.B. A LES ESCOLES PÚBLIQUES DE SANT FELIU DE GUÍXOLS. EN DATA 1 D'OCTUBRE DE 1985: (CURS 1985/86)

COL·LEGI	Núm. Unit.	Núm. prof. estatals	NIVELLS												TOTAL	Promig alumnes Unitat	Promig alumnes Prof.
			Grup	P/4	P/5	1r.	2n.	3r.	4rt	5è	6è	7è	8è				
GAZIEL			A	30	32	35	33	31	34	26	35	36	30				
			B	29	32	36	33	31	34	34	31	34	29				
			C				16			32							
	22	23	Total	59	64	71	82	62	68	92	66	70	59	693	31,5	30,13	
BALDIRI REIXACH			A	26	30	33	32	36	33	34	28	32	32				
			B	25	30	33	31	35	35	34	32	32	32				
			C				15										
	21	24	Total	51	60	66	78	71	68	68	60	64	64	650	30,9	27,08	
ESTACIÓ			A	25	27	33	37	36	33	32	31	34	23				
			B	25	28	33	36	34	32	32	33	35	24				
	20	22	Total	50	55	66	73	70	65	64	64	69	47	623	31,15	28,3	
TOTALS	63	69		160	179	203	233	203	201	224	190	203	170	1.966	31,20	28,49	

(Les escoles subvencionades, el mateix any 1985, tenien: Sant Josep 485 alumnes i Cor de Maria 437).

Quant a l'ensenyament secundari, la xifra de matrícula dels Instituts anava amunt:

Institut de Batxillerat	415 alumnes	1983/84
	446 alumnes	1984/85
	493 alumnes	1985/86

I l'Institut de Formació Professional, ampliant les seves possibilitats en perruqueria i puericultura, el 1986 tenia ja 422 alumnes.

I, per acabar aquest apartat, vegeu l'evolució de la població escolar guixolensa dels últims anys:

CURS	NIVELLS										TOTAL	VARIACIÓ
	P/4	P/5	1r.	2n.	3r.	4rt	5è	6è	7è	8è		
81/82	288	243	345	264	325	282	280	283	255	273	2.838	-
82/83	285	317	339	336	294	330	287	280	288	233	2.989	+ 151
83/84	275	332	309	328	351	280	330	283	271	254	3.013	+ 24
84/85	265	278	348	301	324	345	287	319	277	258	3.002	- 11
85/86	226	257	298	341	289	316	335	275	321	251	2.909	- 93

9.2. Els ensenyants

A l'apartat 9.1 ja s'ha citat el claustre del Gaziol corresponent al curs de 1970.

En general hom pot dir que el nucli inicial de mestres de l'etapa ante-

Un ex-alumne, Pere Miret, tornà a la seva antiga escola com a mestre.

rior es mantenia; i que, al voltant seu, s'anà ampliant l'equip d'acord amb el nombre creixent d'alumnes.

S'ha de fer notar que molt aviat s'incorporà al centre, com a mestre, l'ex-alumne Pere Miret i Delforn.

El 1974 l'equip de professors estava integrat per trenta-cinc mestres, sota la direcció de Joan Rutllan, qui continuava en el càrrec —després d'onze anys—, fins que al 1975 va ser substituït per Jaume Calabuig.

(Quatre mestres hi havia aleshores a Vilartagues, centre que encara portava «*doña Josefina*» Riva, la qual es jubilà el 1977).

El 1976, per ocupar el servei de direcció del nou col·legi «*Baldiri Reixach*» va ser designat l'Antoni Agustí i Jornet, fins llavors professor del Gaziell; qui, juntament amb altres vint-i-un mestres, constituïren el primer nou claustre.

De fet, el començament de curs de 1976 va ser una mica diferent dels altres; més mogut i accidentat, en no estar del tot acabat el Baldiri.

La mestra M.ª Carme Gallego, aquell mateix any, es traslladà a Cerdanyola, però tornà uns anys més tard a l'escola de l'Estació, on avui exerceix com a parvulista.

El juny de 1978, als 51 anys, morí el mestre Joan Mateu i Ruiz, quan ja portava deu anys al Gaziell. (També havien finit durant aquest període les mestresses, ja jubilades, «*doña Antonia*» Aguilar i Àngela Viñas).

Mentrestant tenia lloc un fet insòlit —no s'hi estava acostumat!— en la història dels nostres ensenyants: la vaga de mestres estatals. Gairebé tot el professorat dels centres oficials d'E.G.B. de Sant Feliu anaren a la vaga des del 18 d'abril fins al 5 de maig de 1978.

Les juntes directives de l'Associació de pares d'alumnes dels col·legis nacionals Baldiri Reixach i Gaziell feren manifest el seu total suport al conjunt de les reivindicacions que plantejava la vaga de professors estatals d'E.G.B. Però, d'altra banda, també lamentaren que el fet no s'hagués anunciat amb temps suficient per escoltar l'opinió dels pares, i perquè no es tingueren en compte casos d'especial gravetat.

Tot amb tot, un any després, l'Administració no havia complert —fent-les llei— les promeses fetes per acabar amb la vaga.

El curs de 1979-80, el moviment de mestres va ser considerable. Del C.N. Baldiri Reixach en sortiren onze, destinats a altres tants col·legis. Del Gaziell en sortiren només dos: Maria Mira i Joaquina Llovera⁽⁷⁴⁾.

(74) Quaderns d'Informació Municipal, núm. 5, 10-X-1979.

La classe del senyor Masferrer el 1968.

Jaume Lloveras el curs 1959-1960.

Atesa la nova normativa, arribà la jubilació a quatre mestres, ben coneguts de tots nosaltres. Francesca Audet, que provenia del col·legi Vidal i després de quaranta anys de tenir cura dels escolars més petits, deixà el centre el 1979. També arribà el moment de retirar-se a Narcís Masferrer, Jaume Lloveras i Joan Compañó. Els tres hi dedicaren molts anys —més de trenta— a l'escola. Per les seves classes hi passaren centenars de nois, que avui els recorden, cadascun amb el seu peculiar tarannà. Evoquen el silenci, la caligrafia i el dibuix del senyor Masferrer; la bonhomia i la música tranquil·litzant del senyor Compañó; i els compassos dels himnes cantats als passadissos, les lliçons pràctiques de comerç i «l'última lliçó del senyor Lloveras», apuntada a la pissarra:

«L'última lliçó del Sr. Lloveras»

Esteu en la millor edat de la vida.

Ara teniu pocs problemes perquè els vostres pares tenen cura de resoldre'ls per vosaltres.

Us alimenten, us compren els vestits, us cuiden, us defensen i treballen per a vosaltres. No sempre serà així.

Arribarà un temps que sereu grans i els problemes els haureu de passar vosaltres.

Si voleu viure contents tingueu en compte aquests consells que probablement seran els últims que us donaré:

Estimeu molt els vostres pares i avis.

Ajudeu-los tant com pugueu.

Mai no podreu pagar-los els sacrificis que han fet per vosaltres.

Respecteu-los sempre i seguiu els seus consells, perquè volen el vostre benestar.

No vulgueu ser grans abans de temps. Quan més temps sereu petits, feliços sereu. Procureu jugar molt, a l'aire lliure, fer excursions i practicar els esports.

Però feu tot el bé que pugueu.

Ajudeu els necessitats. Sigueu sempre honrats. Conformeu-vos amb el que tingueu, mai el dels altres.

L'enveja produeix malestar.

No agafeu mai el que sigui dels altres.

Els lladres són despreciats. No sigueu orgullosos.

L'orgull fa perdre i allunya els amics. Aparteu-vos de les males companyies.

Si aneu amb viciosos us tornareu com ells. Tingueu en compte la dita «Digues-me amb qui vas i et diré el que ets».

Els vicis costen poc d'agafar i moltíssim de deixar.

Sigueu nets i educats.

L'educació reporta simpatia i obre amistats.

Fugiu de la mentida. Els mentiders són uns covards.

Respecteu els vells i tingueu llàstima dels subnormals i dels esguerrats.

Estimeu Espanya, Catalunya i Sant Feliu de Guíxols.

No feu res dolent que les puguin deshonrar.

La religió és un gran consol durant la vida.

Les persones que creuen en Déu viuen més conformades i contentes que les que no hi creuen.

Complint aquests consells, demostrareu que heu aprofitat les meves ensenyances i serà la millor manera de pagar els meus esforços per fer de vosaltres uns patriotes, persones bones, feliços i exemplars»⁽⁷⁵⁾.

Realment fou la seva última lliçó. Pocs dies després morí sobtadament.

Finalment, el claustre de l'escola pública «Gaziel», estructurat en funció de la legalitat vigent, l'any del cinquantè aniversari de la seva inauguració —curs 1986-1987— ha estat format per:

CLAUSTRE DE PROFESSORS

Equip directiu

Director

Antoni Agustí i Jornet

Cap d'Estudis

M.ª Lluïsa de Rojas i Manera

Secretari

Pere Miret i Delforn

Coordinadors

Preescolar

M.ª Rosa Dabau i Angelats

C. Inicial

Maria Ciurana i Costa

C. Mitjà

Tomàs Rosés i Pijoan

C. Superior

Josepa Canedo i Fuentes

Professors

Preescolar

1 M.ª Lluïsa de Rojas i Manera
Anna Pérez i Martí

2 Pilar Bonavia i Arias
M.ª Rosa Dabau i Angelats

E.G.B.

1^r Nativitat Sureda i Vilà
Maria Ciurana i Costa

2ⁿ Montserrat Serra i Baldoira

(75) Associació de Pares d'Alumnes del Col·legi Gaziel. Full informatiu n.º 4. Gener 1982.

- M.ª Rosa Noguer i Joli
 3^r Maria Carles i Campaña
 Montserrat Feliu i Barnés
 Dolors Plans i Valls
 4^t Jaume Calabuig i Viñas
 M.ª Rosa Canadell i Planas
 5e Tomàs Rosés i Pijoan
 Elena Roca i Flix
 6e Pere Miret i Delforn
 Dolors Sala i Herrero
 Fina Geli i Cristòfol
 7e Josepa Canedo i Fuentes
 Fina Rodríguez i Gay
 8e Joan Rutllan i Pla
 Salvador Calabuig i Serra

Claustre de professors, Curs 1987-1988.

9.3. L'Associació de Pares. «GAZIEL», nom de l'escola.

No hi ha, aquí, espai suficient per explicar fil per randa tot el que l'Associació de Pares d'Alumnes ha representat en la darrera etapa de l'ensenyament a Sant Feliu.

Entre els anys de 1970 a 1973 els mestres dels Estudis Nous havien tractat sovint de l'interès i utilitat que podia tenir per a l'ensenyament el que els pares s'organitzessin. L'experiència d'algunes associacions, ja existents en d'altres pobles, ho feia aconsellable.

Doncs bé, l'11 de juliol de 1974 es constituí una Comissió Gestora per tramitar l'autorització de l'entitat i per redactar un projecte d'estatuts de l'Associació de Pares d'Alumnes i Amics dels Col·legis Nacionals (APAACN). Un cop aprovats els estatuts pel Govern Civil —2 d'agost— i constituïda formalment, l'entitat engegà tota mena d'accions per a la millora de l'ensenyament, no solament per solucionar els problemes d'infraestructura —que eren molts—, sinó també per millorar la qualitat de l'ensenyament públic. Efectivament, l'Associació col·laborà a obtenir més aules provisionals i aconseguir més mestres per aquelles aules; acondi-

Maig de 1983. Tancament dels Jocs Escolars.

ciar les instal·lacions de Vilartagues; fer que comencessin les obres d'un nou centre a Vilartagues i les de l'escola Professional; organitzar reunions entre professors i pares d'alumnes; obtenir subvencions per a millora de l'escola nacional; organitzar conferències, etc. La llista seria llarga.

Però no comptaven només amb la seva força. La cooperació del professorat i de les autoritats locals hi sumà esforços⁽⁷⁶⁾.

Els membres de l'Associació que formaren la primera Junta Directiva foren: Lluís Pallí, president; Jordi Bolaño, vicepresident; Josep Vicente, secretari; Manel Monfort i Ferran Bosch, vicesecretaris; Jaume Barneda, tresorer; Joan Ribas i Josep Lladó, vicetresorers; Iolanda Albertí, Concepció Colls, Carme Soler, Josep Aiguaviva, Joan Alemany, Rafael Basart, Arcadi Casas, Joan Cobod, Rafael Delgado, Josep Gay, Agustí Ibars i Maurici Mallol.

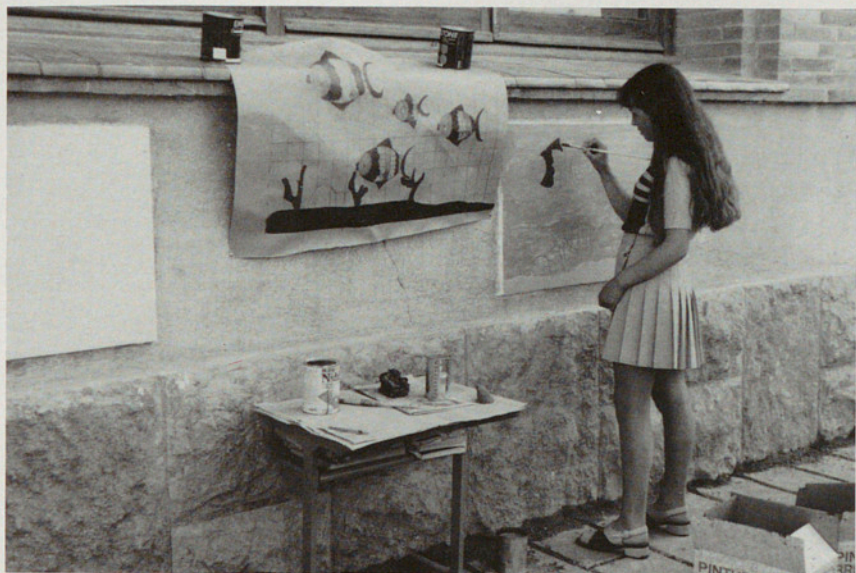
Per l'octubre del mateix any, l'Associació feia pública una Circular per als socis —«la comunicació és vincle de les persones»—, amb el conegut ninot d'en Cesc a la seva capçalera.

A finals d'any —1974— amb el recolzament de Jordi Verrié es muntà una exposició de llibres pedagògics escolars: «*El procés educatiu a Catalunya dels segles XVIII, XIX i XX reflectit en els llibres de text i de la lectura infantil*». Exposició que fou visitada per 1170 persones. Aquells mateixos dies Josep Pallach donà una conferència sobre «*Els mestres i la renovació pedagògica a Catalunya*».

S'anaren creant diferents comissions per estudiar i gestionar altres activitats, com la de l'ensenyament de català i la de preparar el «*Dia de l'escola*»; un dia de festa en què professors, alumnes i pares poguessin conviure en un ambient de fraternitat. I bé, el 29 de maig de 1975 ja es celebrà el primer «*Dia de l'escola*» del Col·legi Nacional Mixt.

Tanmateix, no tot eren flors i violes entre pares i mestres. L'Associació anava prenent consciència que l'escola pública, teòricament gratuïta, en la realitat no ho era (ni avui, encara no ho és!). Respecte a això, hi hagué un estira i arronsa entre mestres i pares per la qüestió de les «*permanències*». El 1977 s'incrementà el cost de l'hora «extra» —400 pessetes mes/alumne—, la qual cosa provocà que alguns alumnes no s'hi quedessin. Hi havia, doncs, uns alumnes que feien una hora menys d'escola. Els pares es preguntaven que si l'hora aquella, de més, era necessària, ho era per tothom; tots els alumnes havien d'assistir-hi. No hi havia

(76) «*Àncora*», 15 i 29 -VIII-1974

«Dia de l'Escola». Alumnes, pares i mestres conviuen un dia de festa.

—creien— massa diferència amb l'escola privada, ja que la pública d'algun manera es privatitzava. El problema no era senzill.

D'altra banda, els mestres donaven mostres de despreniment en renunciar a rebre obsequis per Nadal, etc.

Els pares donaren també suport a una cultura, per als seus fills, adquirida a partir de la realitat quotidiana i de l'entorn, més que no pas a partir només dels llibres. Els membres de l'Associació cooperaven en tot allò que posés l'ensenyat en contacte amb la pròpia llengua, la natura, el poble, etc.

Mentrestant, arribaren les eleccions municipals del 1979 i tots els partits polítics presentaren el seu projecte en l'àrea d'educació i ensenyament. L'Associació, en la seva neutralitat, donà la seva opinió:

«— *Valorem positivament el recolzament que han fet totes les opcions al fet primordial de l'Escola.*

— *Valorem positivament la col.laboració que mantindran tots els elegits amb l'Associació.*

— *Valorem positivament el potenciament de totes les oportunitats educatives i culturals que existeixen (museu i arxiu municipals; escoles municipals de belles arts i arts i oficis, etc.,) o que es poden crear a la ciutat (casa de cultura, museu marítim, etc.).*

— *Valorem positivament la contribució per lograr una escola catalana inici de la qual l'Associació va ésser peonera.*

— *Valorem positivament l'intent de consecució d'un centre per a la joventut i d'una guarderia infantil, fets en els quals nosaltres hem començat a treballar.*

— *Valorem positivament l'ajut que pensen donar tots a les oportunitats culturals a la nostra ciutat (festes i manifestacions de cultura popular, així com activitats teatrals, cinematogràfiques i musicals), com també l'estímul i protecció a la premsa local.*

— *Demanem que com a primer senyal de cultura i educació, tots els partits, en la mida que els pertoqui, netegin la ciutat dels pasquins i pape-rassa que envaeixen tots els indrets.*

— *Donem públicament les gràcies a totes les opcions perquè ens varen tenir presents en els seus parlaments electorals i els prometem que tots podran comptar amb nosaltres per al bé educatiu i cultural de Sant Feliu qüestió aquesta que TOTS volem per sobre de tot»⁽⁷⁷⁾.*

El nombre total d'associats a l'entitat era de 1180 l'estiu de 1979. Des de la primera cèl.lula que va ser l'Associació del col·legi «Gaziel» (1974), amb la incorporació del Baldiri Reixach, el Centre Nacional de Formació Professional, Institut de Batxillerat i Guarderia Municipal, per l'octubre de 1979 s'havia passat dels 180 socis a 1217; dels 1031 alumnes als 2673 i dels 53 mestres als 109⁽⁷⁸⁾.

Però, del juny de 1980 al febrer de 1984 es produí un buit. I començà aquell any una nova etapa de l'Associació que, ara, agruparà tots els centres educatius de la Ciutat. Els centres privats, concertats, també hi formen part.

La F.E.D.A.P.A., Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes dels Centres Oficials, Municipals i Concertats d'Ensenyament, sembla disposada a marcar una singladura nova amb les Jornades sobre l'ensenyament celebrades enguany, del 10 al 14 de març. Patricia Tschorne, psicòloga i assessora de la F.A.P.A.C., parlà dels «Pares i la institució escolar»; Jaume Aguilar i Antoni Martínez dels moviments de renovació pedagògica; Ramon Juncosa, Joaquim Triadú i Francesca Martín de les competències de les administracions; Antoni Domènec i Josep M.ª Terricabras d'un ensenyament de qualitat i Pere Solà de la reforma de l'ensenyament mitjà.

(77) Butlletí núm.54, març 1979.

(78) Butlletí 57 i 61.

El nou repte de l'Associació serà, sens dubte, cercar la continuïtat d'aquelles Jornades.

«GAZIEL», nom de l'escola.

Des de la seva inauguració al 1937, a l'única escola estatal de Sant Feliu se la conegué popularment amb el nom d'«*Estudis Nous*». A nivell oficial se li assignà altres denominacions, com la de Grup Escolar, Col·legi Nacional Mixt, etc.

Com s'ha dit en un altre lloc d'aquest treball, pel febrer de 1969 l'escola realitzà una enquesta per posar nom al col·legi. El resultat, segons nombre de vots, va ser el següent:

1^r. «*Gaziel*», 2ⁿ. Juli Garreta, 3^r. Garbí, 4^t. Catalunya, etc.

Pel desembre de 1971 arribà a l'escola una sorprenent comunicació: segons la senyora Inspectora al nomenclàtor de Madrid el nostre centre ja posseïa un nom, el de «*San Antonio M.ª Claret*». La confusió del claustre va ser gran. El senyor Rutllan recordà que en l'enquesta feta el 1969 sortí el nom de «*Gaziel*» i que, per tant, tot feia pensar que es tractava d'un error, confusió amb el nom del carrer. Narcís Masferrer va fer constar el seu més enèrgic desacord pel nom que s'assignava a l'escola i per la manera de fer-ho⁽⁷⁹⁾.

Pel febrer el professorat s'assabentà que, realment, tot plegat havia estat fruit d'un trist malentès; i el claustre féu constar de nou que el nom desitjat havia de ser «*Gaziel*» o Juli Garreta.

Un altre espant, quant al nom. El 7 d'agost de 1974 el Consistori guixolenc acordà: «*Proponer al Ministerio de Educación y Ciencia, que previos trámites pertinentes, otorgue su preceptiva autorización, para que el colegio nacional Mixto de esta Ciudad, en lo sucesivo se denomine «Colegio Nacinal Mixto Carmen León Fusté»*». Tots els regidors votaren favorablement l'acord, llevat del regidor senyor Budó Pujol.

En una altra sessió de l'Ajuntament en Ple (7 de febrer de 1975) es llegí un comunicat de Carme León en què renunciava a l'anterior proposta municipal, de donar el seu nom a l'escola. I en la mateixa sessió se'n llegí un altre de l'Associació de Pares i Amics dels Col·legis Nacionals proposant —després de fer una mica d'història de la personalitat del pedagog— el nom de mossèn Baldiri Reixach per al nou centre públic en construcció. La proposta dels pares, però, quedà sobre la taula.

(79) Narcís Masferrer el 1967 ja havia proposat el nom de «*Gaziel*» per a l'Escola («*ÀNCORA*», 19-X-1967).

«Gaziel», l'any 1926. Fotografia d'en Mur.

P.S. - Suposo que ja vagé l'article de DESTINO (24.VIII.63), amb detalls també força interessants, ja en port complementen els que me fortzeja.

Sant Feliu de Guíxols, 6 de Setembre 63.

Estimat Torrent:

Res no s'ha sabut (o, al menys, no he sabut jo) de vostè, d'ençà que va deixar-nos en aquest Sant Feliu desconegut i emplujat.

Mentrestant, he rebut carta del meu amic Miquel Forteza, president de l'"Omnium Cultural de Mallorca". I en ella, entre altres coses, em diu textualment el que segueix:

"La denominació de Costa Brava fou inventada per Costa i Llobera, i Ferran Agulló no feu més que aplicar-la a la vostra Costa. Efectivament: En Costa va escriure en 1907 una poesia sobre Formentor, que va titular: "Costa Brava de Mallorca", amb el subtítol de "Ribera de tramuntana". Va publicar-se el mateix 1907 en el llibre "Noves poesies", i pots llegir-la en el tom de "Poesies Completes" de Costa i Llobera, de l'Editorial Selecta, pàgs. 63 i 64. Es una poesia no de les millors del nostre poeta. L'Agulló degué llegir-la al lloc que tu dius - (es refereix al passatge del meu "Sant Feliu de la Costa Brava; on conto la versió DEL FAMOS I INEXISTENT BATEIG, segons va donar-me-la En Marià Vinyas) -; lloc que deu tenir una certa semblança amb la costa N. de Formentor, que no pot ser més brava".

Com que suposo que vostè segueix esbrinant quina pogué ser la realitat d'aquell bateig fantàstic, i com que de la tartarinada guixolencia entorn de Ferran Agulló només en quedarà l'estatua de Rebull i el treball de vostè, li comunico el que m'escrivi Forteza.

Esteva segueix treballant com sempre, i jo també. L'altre dia em va fer conèixer personalment Pere Palol, l'arqueòleg, que a hores d'ara ja torna a ser, em penso, a Valladolid. És un home magnífic, que fa goig de tractar. Si el tinguéssim aquí, els 3 mosqueters ja fórem 4, és a dir, complets.

Enguany penso tornar a Barcelona pels volts de la Mercè, i potser abans i tot. Saludi la seva muller en nom nostre. Una bona abraçada per a vostè, del seu amic *Gazel*

Carta de Gaziel amb el seu anagrama, a l'amic Joan Torrent.

Després d'haver informat favorablement els centres, claustres, junta municipal d'ensenyament i Consell assessor dels Estudis Nous, pel maig de 1975 fou aprovada la proposta de donar el nom de «*Gaziel*» als Estudis Nous i el de Baldiri Reixach al col·legi de Vilartagues.

Ben aviat l'escola «*Gaziel*» adoptà, com a seva, la insígnia de «*Gaziel*»: sobre un fons blau cel, la divisa o anagrama que Agustí Calvet havia fet imprimir en el seu paper de cartes.

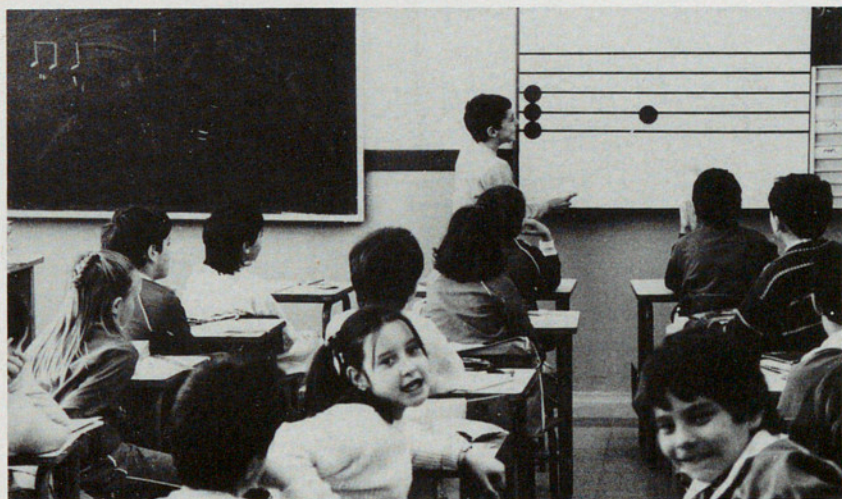
Enguay han coincidit el cinquantè aniversari de l'escola i el centenari del naixement de l'il·lustre escriptor guixolenc.

9.4. La renovació pedagògica.

Els lleugers aires de renovació pedagògica que havien començat a bufar a les darreries dels anys seixanta, ara —en aquest període— han ventejat amb més força.

Els moments polítics de transició i de canvi, amb la càrrega esperançadora que comportaven, el moviment d'ensenyants que anava ampliant el cercle de la seva influència, l'Associació de pares, etc., ho feien possible.

Lentament anaven desapareguent alguns trets de l'escola autoritària i tradicional: els premis «*18 de julio*», el mes de Maria..., i des del punt de vista ideològic s'anava normalitzant. Esdevingué més plural i oberta a tothom.

Classe de música a l'escola. La renovació pedagògica és un fet.

Òbviament, havia de ser així, esclatà un moviment incontenible a favor de la llengua catalana. Des de començaments dels anys setanta el professorat del «*Gaziel*» venia estudiant la conveniència de l'ensenyament del català a l'escola⁽⁸⁰⁾. Però fins el 1975 no s'autoritza de forma experimental el seu ensenyament.

Pel gener de 1975 els pares crearen una comissió per estudiar aquest tema; i un mes després el regidor Budó Pujol, en l'apartat de precs i preguntes, proposà al Ple de l'Ajuntament de realitzar les gestions oportunes davant el MEC perquè el català s'ensenyés a l'escola. Proposta que va ser aprovada.

Tanmateix, com molt bé féu observar Narcís Masferrer des de les pàgines d'«*Ancora*», el que realment interessava i calia reclamar era l'«*escola en català*» o l'escola catalana, més que no pas el «*català a l'escola*»; la qüestió no era tant el poder ensenyar català, com una altra assignatura qualsevol, sinó fer-ho tot en català⁽⁸¹⁾.

Era un fet, aquell any, que l'escola «*Gaziel*» estava en camí de passar a ser ben aviat un dels centres-pilot de l'ensenyament en català. I en aquest sentit, els mestres es començaren a preparar, estudiant la didàctica del català. El consistori, per la seva part, hi posà el material demanat per l'associació: 55 diccionaris i 1.200 quaderns d'exercicis.

D'aquesta manera, per l'octubre de 1975 començaren les classes de català al *Gaziel* i a l'Agrupació Mixta de Vilartagues.

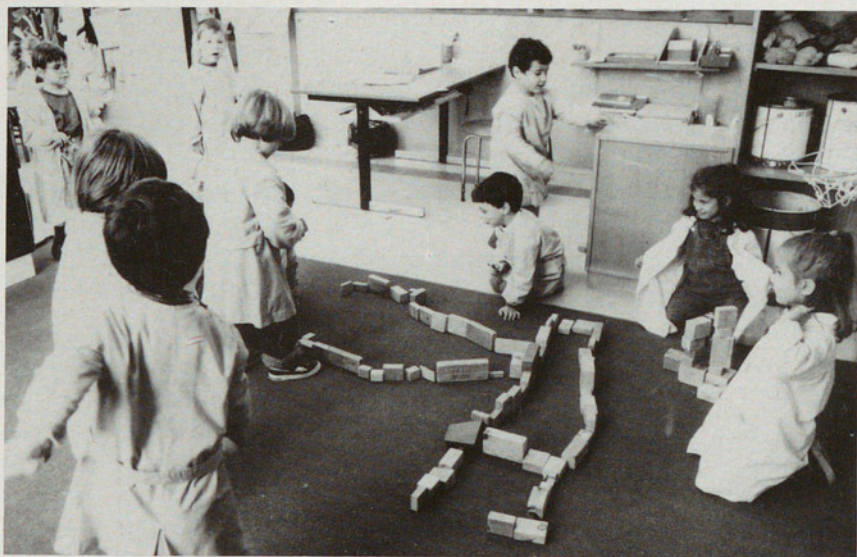
L'Associació de Pares organitzà un curs intensiu de català l'estiu de 1976, i el seu Butlletí aparegué bilingüe.

A poc a poc s'anava entenent que l'escola catalana —i no el català a l'escola— no era altra cosa que fer un pas important, elemental i previ, per a la millora qualitativa de l'ensenyament públic.

Un altre aspecte pedagògic que es començà a treballar a fons fou el de posar l'alumne en contacte amb la seva realitat més immediata. L'escola connectava l'estudi de les ciències naturals i socials amb la realitat que envolta els nois i noies. Es fugia una mica de tanta abstracció i de tant d'aprenentatge a partir només dels llibres. Els aprenentatges havien de ser més concrets —d'acord amb el tipus de pensament dels infants— i no molt llunyans dels seus interessos. L'alumne havia d'observar, a través d'una sortida, d'informar-se, de pensar pel seu compte, etc.

(80) Llibre d'actes del claustre.

(81) «*Ancora*», 13-II-1975.

Els infants de quart de parvulari. La matrícula en aquestes classes ja s'ha normalitzat.

Així que professors i pares d'alumnes, amb col·laboració sovint del Montclar, començaren una nova tasca de recuperació de fonts i camins dels voltants de la nostra població. Es creà la «*Setmana de la natura*», celebrada a partir del 1976, amb plantada d'arbres, conferències, concurs de dibuixos i projecció de pel·lícules. I les sortides del Dijous Gras s'aprofitaven per prendre consciència de l'estat dels nostres boscos.

Al mateix temps, els mestres a classe feien l'esforç d'ensenyar la geografia a partir de l'estudi de la realitat física, econòmica i social més a prop dels nois. Els aspectes geogràfics es treballarien primer a nivell comarcal. I un cop assolits els conceptes, es portarien a unes realitats més àmplies: Catalunya i l'Estat Espanyol.

Per fer tot això possible, els mestres del Gaziell Pere Miret, Tomàs Rosés, i Joan Rutllant, amb altres mestres de les comarques gironines, elaboraren un material per aquell aprenentatge de la geografia a segona etapa. Material que, en fase experimental, es posà a mans dels seus deixebles del Gaziell. Cada alumne disposava del seu dossier de treball. Es fomentava el treball en grup i es feien excursions relacionades amb els temes estudiats: a Puig d'Arques, Cau del Duc, Ullastret i Empúries, a Sant Pere Pescador (magatzematge de pomes), a museus i fàbriques, etc.

Jugant davant l'escola.

També els petits estudiants del col·legi participaven a l'escola d'una manera més activa. Feien el seu Butlletí, els seus llibres que després van ser exposats a la Biblioteca de la Caixa, treballs manuals, etc.

Tant les activitats complementàries com les extraescolars s'ampliaren. S'organitzaven cursets de fotografia, de teatre escolar, etc., i es munraven equips en tota classe d'esport per competir amb altres.

I dia a dia, s'ha anat demanant més coses a l'escola, més als mestres. Ja en plena democràcia i després de més de deu anys, es continua demanant més «voluntarisme» i més «vocació» a uns mestres que encara no han rebut tot el recolzament esperat per part de l'Administració, ni el reconeixement social de la seva tasca, ni l'esperada i necessària formació permanent.

Avui a la institució escolar no solament se li demana que imparteixi coneixements bàsics, sinó que també eduqui i que ho faci integralment; que converteixi l'infant en persona, que desvetlli en ells les seves infinites possibilitats, etc.

La manca de recursos econòmics suficients, d'un projecte educatiu coherent..., no poden ser suplantats sempre per la voluntat reivindicativa dels ensenyants.

Així és que una mica el desencís ens ha tocat a tots.

Malgrat tot, la lluita per a la millora qualitativa de l'ensenyament públic continua. Aquesta voluntat de caminar endavant per aconseguir la utopia realitzable de la nova escola és el millor homenatge que podem fer en el cinquantè aniversari del Col·legi Públic «GAZIEL».

Conjunt de l'edifici de l'escola Gaziel en l'actualitat, amb problemes encara de remodelació.

AGRAÏMENTS

Tinc presents en aquest apartat les informacions orals i documentals que m'han facilitat:

Claustre de mestres de l'escola pública «Gaziel»

Francesc Bañeras

Josep Gay

M.ª Carme Lloveras

Narcís Masferrer

Lluís Palahí

Enric Pardo

Magda Serra

Joan Vellvehí

PROCEDÈNCIA DE LES FOTOGRAFIES

Són de l'Arxiu històric Municipal les fotografies de les planes 13, 15, 16, 27 (sota), 29, 31, 32, 34, 44, 47, 48, 51, 54, 62, 64, 74-75, 78, 80 (dalt), 82, 90 i 99. La de la portada i les de les planes 46, 48 (sota), 70 (dalt), 83, 87 (sota), 90 (sota), 98, 108 i 110 les ha fetes Jordi Gallego de l'Associació fotogràfica de Sant Feliu. Les de les planes 60, 68, 69, 73, 83 i 95 (sota) són de M.ª Carme Lloveras. D'en Joan Ferrer (p. 87 (dalt), 91, 106 i 109); de Lluïsa Calvet (p. 17, 21 i 104); de la família Bigas (p. 27 (dalt) i 67); de la família Bonet (p. 36); de Lluís Palahí (p. 38, 40 i 56 (dalt)); de Josep Gay (p. 58); de Josep Escortell (p. 56 (sota)); de Pilar Thomàs (p. 54 (dalt)); de Lluís Esteva (p. 70 (sota)); d'Enric Sala (p. 72); de Narcís Masferrer (p. 80 (sota) i 101); de Santiago Basart (p.81); de Pere Miret (p. 93); de Tomàs Rosés (p. 85 i 95 (dalt) i d'Àngel Jiménez (p. 32).

ÍNDIX

PRÒLEG	3
A. L'ENSENYAMENT DEL SEGLE XVIII.	7
B. L'ENSENYAMENT PRIMARI DEL SEGLE XIX.	10
1. Situació precària.	10
2. L'edifici: de l'ex-convent a la casa de la vila.	12
3. Vicissituds més importants a la segona meitat de segle.	15
C. L'ENSENYAMENT DEL SEGLE XX	21
1. Període de 1900-1923.	21
2. Sota la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930).	26
3. L'emplaçament del nou edifici. Polèmica.	29
4. Període republicà (1931-1936).	33
4.1 Decidida gestió de l'alcalde Bonet. Inici de les obres dels Estudis Nous (1935).	33
4.2 Altres notícies remarcables.	37
5. Inauguració dels Estudis Nous (1937).	40
6. Aprenentatge sota l'amenaça de les bombes.	47
7. La Postguerra (1939-1949).	50
7.1 Trets generals de l'època franquista.	50
7.2 Població escolar i reorganització de l'ensenyament.	52
7.3 Professorat dels Estudis Nous. El senyor Mas.	55
7.4 Esdeveniments més importants.	59
8. Creixement econòmic (1950-1970).	61
8.1 Cens escolar als anys de la immigració.	61
8.2 Claustre de professors.	66
8.3 La tasca d'inspecció.	71
8.4 Qüestions i recursos pedagògics.	76
9. Dels anys setanta ençà.	84
9.1 En camí de resoldre el problema d'escolarització.	88
9.2 Els ensenyants.	93
9.3 L'Associació de Pares. «GAZIEL», nom de l'escola.	99
9.4 La renovació pedagògica.	106
Agraïments - Procedència de les fotografies	111

AQUEST LLIBRE DE LA
COL·LECCIÓ
ESTUDIS GUIXOLENCES
HA QUEDAT ENLLESTIT,
EN ELS TALLERS DE
GRÀFIQUES BIGAS
DE SANT FELIU DE GUÍXOLS,
AL MES DE MARÇ DE
MCMLXXXVIII

En preparació:

**EN MUR, FOTÒGRAF
A SANT FELIU DE
GUÍXOLS**

A cura d'Emili Massanas

**ELS SÒLS DE
SANT FELIU**

per Albert Palahí

AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS
Servei de Publicacions i d'Arxiu